

Bedrijfsadministratie met ERP Theorieboek

Noordhoff

Hans van der Hoeven & Arjan Beunen

2^e druk

Bedrijfsadministratie met ERP

Financieel geïnformeerd

Hans van der Hoeven

Arjan Beunen

Tweede druk

Noordhoff Groningen/Utrecht

Ontwerp omslag: G2K (Groningen-Amsterdam)

Omslagillustratie: Getty Images

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie. Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie of uitgever ontlenen.

0 /20

© 2020 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Utrecht, The Netherlands.

Deze uitgave is beschermd op grond van het auteursrecht. Wanneer u (her)gebruik wilt maken van de informatie in deze uitgave, dient u vooraf schriftelijke toestemming te verkrijgen van Noordhoff Uitgevers bv. Meer informatie over collectieve regelingen voor het onderwijs is te vinden op www.onderwijsauteursrecht.nl.

This publication is protected by copyright. Prior written permission of Noordhoff Uitgevers bv is required to (re)use the information in this publication.

ISBN (ebook) 978-90-01-59094-9

ISBN 978-90-01-59090-1

NUR 123

Woord vooraf

Dit boek is in 2014 geschreven naar aanleiding van de vernieuwing van het vakdomein bedrijfsadministratie in het hbo (herzien in 2020). Veel docenten constateerden toen dat de bestaande literatuur te ver vervreemd was geraakt van de beroepspraktijk: de beroepspraktijk heeft zich in de afgelopen decennia sterk ontwikkeld. De twee belangrijkste ontwikkelingen waren:

- een sterke nadruk op de procesoriëntatie in plaats van de functionele gerichtheid
- de integratie tussen bedrijfsadministratie en ERP, de integratie van domeinen logistiek, financiën, controlling, verkoop, HRM en dergelijke.

Daarom is in dit boek gekozen voor een procesgeoriënteerde aanpak, waarbij de bedrijfsprocessen uit de praktijk als handvat zijn gehanteerd. Een tweede wezenlijk verschil ten opzichte van andere methoden is dat er een sterke integratie bestaat vanuit de bedrijfsadministratie naar ERP (*Enterprise Resource Planning*). Vanwege het vormgeven van de nauwe band met de huidige beroepspraktijk is dit noodzakelijk gebleken: het domein bedrijfsadministratie bestuderen zonder de toepassing in moderne informatiesystemen is volgens vele praktijkbeoefenaren niet meer adequaat.

Dit alles betekent dat de inhoud in vergelijking tot andere methoden weliswaar nog steeds veel herkenning biedt, maar dat toch een geheel ander concept in dit boek is uitgewerkt. Studenten worden per proces aan de hand genomen om dat proces te doorlopen. Aan de hand van de in (bijna) elk hoofdstuk aangebrachte splitsing in twee modules bestaat de gelegenheid het boek concentrisch door te werken: eerst alle basismodules en verderop in het curriculum herhaling en bestudering van de vervolgmodes. Ook is het niet nodig het boek in de gepresenteerde hoofdstukkenvolgorde te doorlopen. Wel moet altijd worden begonnen met het eerste hoofdstuk. We adviseren daarna de hoofdstukken 2 tot en met 4 in een eigen volgorde door te nemen, alvorens te starten met hoofdstukken 5 en 6, die wat abstracter zijn dan de eerste vier. Hoofdstuk 5 moet bestudeerd zijn voordat aan hoofdstuk 8 kan worden begonnen.

Dit theorieboek is pakketonafhankelijk geschreven en vormt voor studenten het startpunt. Omdat het pakketonafhankelijk is, zijn niet alle details besproken: deze staan toegelicht in een pakketspecifiek toepassingsboek. Dat toepassingsboek kent dezelfde hoofdstukindeling als het theorieboek. Beide boeken kunnen daarom naast elkaar worden gebruikt om een onderwerp te belichten. Voor de toepassing hebben we ons moeten beperken tot de volgende aanbieder van ERP-toepassingen:

- Microsoft Dynamics 365 Business Central

Deze toepassing wordt op het moment van schrijven van deze methode op grote schaal in het Nederlandse hbo gebruikt. Het theorieboek is ook te gebruiken wanneer een andere toepassing wordt gebruikt, maar voorziet dan niet in pakketspecifieke details en opgaven.

De in dit theorieboek aanwezige opgaven zijn deels traditioneel van aard, maar er zijn ook opgaven die verder gaan dan eerder gebruikelijk was. Het studenten actief laten nadenken over de informatievoorziening en rapportages en de relatie van die twee tot de bedrijfsprocessen vindt u ook in de opgaven terug.

Niet alle onderwerpen die bij boekhouden aan bod zouden kunnen komen, zijn in dit boek uitgewerkt. We hebben een selectie gemaakt van de meest voorkomende processen en daarin hebben de onderwerpen een plaats gekregen. Onderwerpen als de administratieve verwerking van allerlei ingewikkelde belastingregels en jaarverslaggevingregels vallen buiten de scope van dit boek.

Dit boek voorziet in een duidelijke lay-out, margewoorden, uitgebreide begrippenlijsten per hoofdstuk (waarin ook Engelstalige terminologie is weergegeven) en een register. Op de methodesite vindt u presentaties van de hoofdbegrippen van dit boek, uitwerkingen van de opgaven, een docenthandleiding, alsook een aantal extra opgaven.

Een woord van dank gaat uit naar de vele meelezers die hun steentje hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit boek. Concreet noemen we José Fleskens, Jan van Rossum, Daniël Severijns en Dick Hol. Met name José en Jan hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand komen van het nieuwe hoofdstuk over consolidatie.

Omdat deze methode een geheel andere aanpak vraagt dan andere bestaande methodes, is er tijd nodig om gebruikers te laten wennen aan het nieuwe concept. We zien de belangstelling vanuit het hbo sinds het verschijnen van de eerste druk sterk stijgen. Steeds meer hogescholelaren besluiten tot de overstap naar *Bedrijfsadministratie met ERP* omdat de methode goed aansluit bij de tegenwoordige beroepspraktijk, uitgaat van een modulaire aanpak en veel zelfwerkzaamheid mogelijk maakt.

Bij de tweede druk zijn suggesties van gebruikers verwerkt. Zo is meer aandacht besteed aan totaalvoorbeelden in de theorie, is het aantal opgaven uitgebreid en is een nieuw hoofdstuk toegevoegd over het consolidatieproces en boekingen in verbonden ondernemingen. In hoofdstuk 5 over het proces Financiële maandafsluiting is veel gewijzigd: op verzoek van gebruikers is de primitieve opslagmethode toegevoegd. Ook hebben we in dit hoofdstuk en in hoofdstuk 8 over het productieproces machine-uren voortaan als directe kosten beschouwd (analoog aan directe arbeidsuren), met uiteraard nog steeds daarop een toeslag voor indirecte kosten/overhead. Daarnaast hebben we de structuur meer gestroomlijnd. Het aantal wijzigingen is zo groot dat deze tweede druk niet bruikbaar is naast de voorgaande.

We rekenen erop dat u als gebruiker ons uw ervaringen zou willen toespeelen en staan open voor verbeteringsuggesties. Hoewel het boek met zorgvuldigheid is geschreven, kan het voorkomen dat hier en daar nog ruimte is voor verbetering. Daarom vragen we beleefd, maar met klem om uw feedback. U kunt uw opmerkingen richten aan hans@vanderhoeven.net of aan

de uitgever. Ons ideaal zou zijn dat we een volgende druk van dit boek nog beter geschikt kunnen maken met de suggesties van de gebruikers. Daarnaast zouden wellicht nog onderwerpen op verzoek van gebruikers kunnen worden toegevoegd.

Natuurlijk hopen we dat u het boek met evenveel plezier gaat gebruiken als waarmee wij het hebben geschreven.

Vlijmen/Roermond, januari 2020

Drs. J.P.M. van der Hoeven

Drs. J.D.J. Beunen

Inhoudsopgave

Studiewijzer 11

1 Basis boekhouden 15

- 1.1 Wat is boekhouden? 16
 - 1.2 ERP-systemen 19
 - 1.3 De balans en de winst- en verliesrekening van een eenmanszaak 23
 - 1.4 Het rekeningstelsel 53
 - 1.5 Omzetbelasting 55
 - 1.6 Geld onderweg 59
- Begrippenlijst 61
Opgaven 67

2 Verkoopproces (O2C) 85

Module 1: het verkoopproces van de handelonderneming

- 2.1 Inleiding in het verkoopproces 86
- 2.2 De klant en het artikel 88
- 2.3 Klantcontact leggen 90
- 2.4 Offerte uitbrengen 91
- 2.5 Order vastleggen en verwerken 93
- 2.6 Leveren van goederen 94
- 2.7 Factureren van de verkooporder 96
- 2.8 Incasseren van de vordering 99
- 2.9 De boekingsgang van het verkoopproces 102
- 2.10 Oninbare vorderingen 104
- 2.11 Kortingen bij verkoop en betalingskortingen 105
- 2.12 Verkoopretouren 108
- 2.13 Controles 110
- 2.14 Rapportages, analyse en interpretatie 112
- 2.15 Verkoop van services 113

Module 2: het verkoopproces – ingewikkeldere situaties

- 2.16 Statiegeld bij levering van goederen 114
 - 2.17 Vooruitbetalingen 119
 - 2.18 Buitenlandse transacties 121
 - 2.19 Hoe worden boekingen in het systeem ingesteld? 122
- Begrippenlijst 125
Opgaven 130

3 Inkoopproces (P2P) 149

Module 1: het inkoopproces van de handelonderneming

- 3.1 Inleiding in het inkoopproces 150
- 3.2 De leverancier en het artikel 152
- 3.3 Initiatief tot inkoop 154

- 3.4 Inkoopofferte aanvragen en leverancier selecteren 156
- 3.5 Inkooporder plaatsen 158
- 3.6 Goederen ontvangen 159
- 3.7 Inkoopfactuur ontvangen en controleren 161
- 3.8 Leverancier betalen 163
- 3.9 De boekingsgang van het inkoopproces 165
- 3.10 Kortingen bij inkoop en betalingskortingen 167
- 3.11 Inkooppretouren 169
- 3.12 Controles 170
- 3.13 Rapportage, analyse en interpretatie 172
- 3.14 Inkoop van services (met daarbij kostenfacturen) 173
- 3.15 Inkoop van vaste activa 176

Module 2: het inkoopproces – ingewikkeldere situaties

- 3.16 Het magazijnproces 178
- 3.17 Aanbetalingen 180
- 3.18 VVP inclusief inkoop-/magazijnkosten 181
- 3.19 Bankbetalingen nader bekeken 184
- 3.20 Kosten van research en development 185
- 3.21 Hoe worden boekingen in het systeem ingesteld? 187
- Begrippenlijst 188
- Opgaven 196

4 Humanresourcesproces (H2R) 211

Module 1: het humanresourcesproces

- 4.1 Inleiding in het humanresourcesproces 212
- 4.2 De medewerker en de functie 212
- 4.3 Werving, selectie en indiensttreding 213
- 4.4 Competentiemanagement en beoordeling 215
- 4.5 Verzuim en verlof 216
- 4.6 Kosten van personeel 218
- 4.7 Salarisverwerking 220
- 4.8 Controles 226
- 4.9 Rapportage, analyse en interpretatie 227
- Begrippenlijst 229
- Opgaven 232

5 Proces financiële maandafsluiting en maandrapportage (R2R-1) 243

Module 1: het proces financiële maandafsluiting – algemeen

- 5.1 De financiële maandafsluiting 244
- 5.2 Permanence in de kosten en baten 246
- 5.3 Voorzieningen 257
- 5.4 Componentenmethode als variant voor verdeling van onderhoudskosten 260
- 5.5 Oninbare vordering 262
- 5.6 Vaste activa: afschrijving 268
- 5.7 Interest 271
- 5.8 Salarissen 272
- 5.9 Belastingen 274
- 5.10 Controles 279
- 5.11 Rapportage, analyse en interpretatie 280

Module 2: het proces financiële maandafsluiting – voortzetting

- 5.12 Verbijzondering van indirecte kosten 286
- 5.13 Kostenboekingen: de kostenverdeling 287
- 5.14 Budgettering 315
- 5.15 Cashflowadministratie 324
 - Begrippenlijst 326
 - Opgaven 335

6 Proces financiële jaarafsluiting (R2R-2) 359

Module 1: het proces financiële jaarafsluiting

- 6.1 Bijzondere boekingen rondom vaste activa: herwaardering en buitengebruikstelling 360
- 6.2 Bijzondere boekingen ten aanzien van niet-tastbare vaste activa 362
- 6.3 Waarderingsmethoden voor de voorraad 363
- 6.4 Bijzondere boekingen ten aanzien van prijsverschil bij inkopen 366
- 6.5 Bijzondere boekingen rondom valuta-aanpassingen 373
- 6.6 Controles, kolommenbalans en voorafgaande journaalposten 374
- 6.7 Rapportage, analyse en interpretatie 376
- 6.8 Feitelijke jaarafsluiting en daarbij horende automatische boekingen 377
- 6.9 XBRL-SBR 377

Module 2: de winstverdeling

- 6.10 Verschillen in winstverdeling door verschillende juridische vormen 383
- 6.11 Winst bij persoonlijke ondernemingsvormen 384
- 6.12 Winst bij rechtspersonen 386
 - Begrippenlijst 391
 - Opgaven 395

7 Financieringsproces: eigen en vreemd vermogen 409

Module 1: verwerving van vermogen

- 7.1 Eigen vermogen 410
- 7.2 Vreemd vermogen 418

Module 2: leasing

- 7.3 Financial lease 424
- 7.4 Operational lease 426
 - Begrippenlijst 427
 - Opgaven 430

8 Productieproces 441

Module 1: productielogistiek

- 8.1 Het artikel: materiaal, halffabricaat en eindproduct 442
- 8.2 Kostprijsberekening 445
- 8.3 Soorten productieprocessen 448
- 8.4 De fasen productievoorbereiding en productie-uitvoering 451
- 8.5 Productievoorbereiding 452
- 8.6 Productie-uitvoering 454
- 8.7 MRP-run, productieorders en inkoopvoorstellen 457
- 8.8 Meting en boeking van inputs 459
- 8.9 Meting en boeking van outputs 464
- 8.10 Onderhanden werk afronden 465
- 8.11 Rapportage, analyse en interpretatie 467

Module 2: bijzonderheden in het productieproces

- 8.12 Het klantorderontkoppelpunt (KOOP) 469
 - Begrippenlijst 474
 - Opgaven 477

9 Dienstverleningsproces 491

Module 1: projectmatig werken en de projectadministratie

- 9.1 Inleiding 492
- 9.2 Voorbeeld: aannemersbedrijf 496
- 9.3 Voorbeeld: accountant 502
- 9.4 Voorbeeld: internetprovider 503
- 9.5 Quasigoederen 505
- 9.6 Rapportage, analyse en interpretatie 506
 - Begrippenlijst 509
 - Opgaven 511

10 Intercompanyproces 525

Module 1: intercompanytransacties

- 10.1 Inleiding in het intercompanyproces 527
- 10.2 Verwerven van een belang in een andere vennootschap 528
- 10.3 Inrichten van het intercompanyproces 530
- 10.4 Verwerken van gemeenschappelijke inkoopfacturen 532
- 10.5 Het gemeenschappelijke verkoopproces 535
- 10.6 Verwerken van overige onderlinge transacties 537
- 10.7 Eindejaarsverwerking in het grootboek van de moedermaatschappij 538
- 10.8 Intercompanyprofits in de vennootschappelijke jaarrekening 541

Module 2: het consolidatieproces

- 10.9 Voorwaarden bij het consolidatieproces 546
- 10.10 Inrichten van het consolidatieproces 547
- 10.11 Eliminatieproces bij 100%-deelnemingen 549
- 10.12 Eliminatieproces bij een niet-100%-deelneming 553
- 10.13 Eliminatieproces bij 100%-deelnemingen en intercompanyprofits 556
- 10.14 Intercompanyprofits bij downstream sales 558
- 10.15 Intercompanyprofits bij upstream sales bij een niet-100%-deelneming 578
 - Begrippenlijst 593
 - Opgaven 595

11 Opzet en inrichting informatiesysteem 625

Module 1: opzet en inrichting

- 11.1 Selectie van een ERP-systeem 626
- 11.2 Implementatietraject 627
- 11.3 Financiële variabelen bij de implementatie 631
- 11.4 Informatievoorzieningsproces 632
- 11.5 Controletechnische functiescheiding 633
- 11.6 Change management 636
 - Begrippenlijst 637
 - Opgaven 639

Register 642

Over de auteurs 649

Studiewijzer

De gebruikte structuur van dit boek ziet er als volgt uit. De start wordt gevormd door het onderdeel *Basis boekhouden*. In dit hoofdstuk bespreken we de basisbeginselen, die je eerst goed moet beheersen voordat je aan de andere hoofdstukken kunt beginnen. Daarna is een goede volgorde om eerst aan de slag te gaan met de meer logistiek getinte hoofdstukken, zoals de hoofdstukken 2 en 3 over het verkoopproces en het inkoopproces. Andere hoofdstukken zijn meer financieel van aard; te denken valt aan hoofdstuk 5 over de financiële maandafsluiting en hoofdstuk 6 over de financiële jaarafsluiting, waarin de logistiek minder sturend is dan in de eerdergenoemde hoofdstukken.

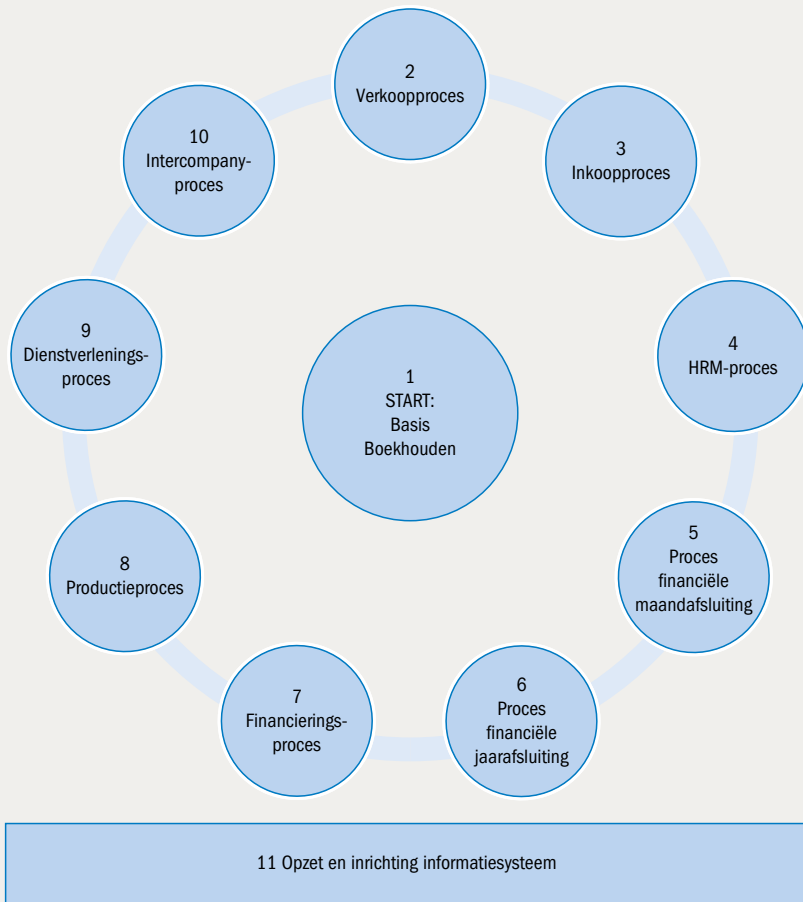
Achter in het boek staat hoofdstuk 11 over het opzetten en inrichten van een informatiesysteem. Natuurlijk kan in het kader van dit boek niet worden ingegaan op het totale proces van implementatie van een informatiesysteem (we hebben het dan over een ERP-systeem, zoals in het basisboekhoudhoofdstuk wordt besproken) met alle bijbehorende details, maar we besteden wel aandacht aan de invloed van wijzigingen in bedrijfsprocessen en de relatie daarvan met rapportage en vastleggingen. Wanneer een proces verandert, zal waarschijnlijk ook een aanpassing moeten volgen in de inrichting (de instellingen) van het systeem. We kiezen daarbij voor de insteek van een financieel specialist, en niet die van een IT-specialist. De laatste zal de daadwerkelijke aanpassing vaak gaan aanbrengen. We raden aan dit hoofdstuk pas te bestuderen wanneer je al veel andere processen hebt doorgenomen.

De meeste hoofdstukken kennen twee modules: een basismodule en een voortgezette module. Je kunt ervoor kiezen alleen de basismodule te bestuderen, of eerst alle basisstof door te nemen en deze daarna in een tweede ronde te herhalen en te verdiepen met de voortgezette modules. Een en ander is natuurlijk mede afhankelijk van de opzet en de inrichting van de studie die je volgt.

Bij dit theorieboek, dat in beginsel softwarepakketonafhankelijk is geschreven, hoort een toepassingsboek, waarin de verdere details van een specifiek ERP-systeem worden belicht. Er is één toepassingsboek beschikbaar, voor het in Nederland in het hoger onderwijs veel gebruikte ERP-systeem Microsoft Dynamics 365 Business Central.

In de praktijk gebruik je de combinatie van het theorieboek en het toepassingsboek. Omdat de theorie geen nauwe aansluiting heeft met een van de bestaande ERP-systemen, kun je na bestudering van dit theorieboek ook met andere ERP-systemen (van andere aanbieders) aan de slag.

Opzet van dit boek: de bedrijfsprocessen

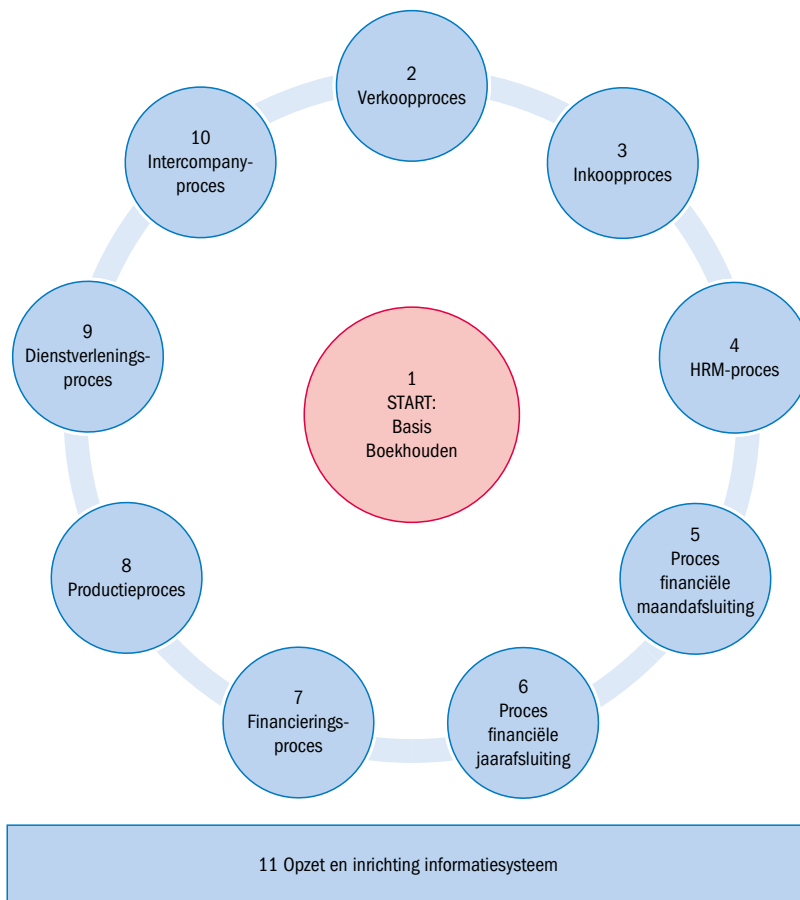
De theorie is belangrijk omdat financiële specialisten, zoals (assistent-) controllers en (assistent-)accountants, met elkaar communiceren in een eigen vaktaal. Daarbij maken ze meestal gebruik van journaalposten (of boekingen), die we meteen in het basishoofdstuk zullen bespreken. In de daaropvolgende hoofdstukken gaan we steeds opnieuw journaalposten gebruiken om het geleerde toe te passen. Natuurlijk is het *niet* de bedoeling dat je de journaalposten van buiten leert; het gaat er juist om dat je *begrijpt* hoe een journaalpost is opgebouwd. Gaandeweg moet je in staat zijn steeds te beredeneren hoe een boeking eruit zal moeten zien.

Behalve dat je journaalposten kunt maken, moet je door het systeem gegenereerde (vaak complexe) boekingen kunnen uitleggen en kunnen constateren dat ergens een fout is gemaakt. Foutanalyse en de correctie van de fout worden (in de praktijk) natuurlijk ook van je gevraagd. Verder ga je leren hoe de informatiebehoeften van het management en andere belanghebbenden moeten worden vertaald in rapportages uit het systeem. Om de juiste informatie te kunnen rapporteren, moeten uiteraard de juiste gegevens worden geregistreerd in het systeem. Die registratie vindt meestal

primair plaats binnen een (logistiek) proces. Daarom is dit boek opgebouwd aan de hand van de procesoriëntatie: bedrijfsprocessen zijn sturend voor de hele informatieverzorging binnen de onderneming. Hieruit blijkt al dat je niet kunt volstaan met het alleen bestuderen van een toepassingsboek, maar dat de combinatie van dit theorieboek en het toepassingsboek nodig is om het vakgebied te begrijpen en de vereiste competenties te verwerven.

Degenen die al eerder het vak Boekhouden hebben gevolgd, zullen veel bekende zaken tegenkomen, maar af en toe verbaasd zijn over de volgorde waarin de onderwerpen zijn gerangschikt. Dat komt doordat andere boeken geen procesoriëntatie kennen, maar een functionelere insteek. Omdat in ondernemingen vrijwel altijd procesgeoriënteerd wordt gewerkt, is het hierop aansluiten een heel logische weg om de stof te bestuderen.

Niet alle onderwerpen die bij boekhouden aan bod zouden kunnen komen, zijn in dit boek uitgewerkt. We hebben een selectie gemaakt van de meest voorkomende processen en daarin hebben de onderwerpen een plaats gekregen. Onderwerpen als de administratieve verwerking van allerlei ingewikkelde belastingregels (die samenhangen met de jaarrekening) vallen buiten de scope van dit boek.

1

Basis Boekhouden

- 1.1 Wat is boekhouden?**
 - 1.2 ERP-systemen**
 - 1.3 De balans en de winst- en verliesrekening van een eenmanszaak**
 - 1.4 Het rekeningenstelsel**
 - 1.5 Omzetbelasting**
 - 1.6 Geld onderweg**
- Begrippenlijst**
Opgaven

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de basis van het boekhouden, die nodig is om de overige hoofdstukken uit dit boek te kunnen begrijpen. Opzettelijk is de omvang van dit hoofdstuk zo beperkt mogelijk gehouden: je kunt na deze oriëntatie beter leren aan de hand van de in de rest van het boek doorgevoerde geïntegreerde, procesgeoriënteerde benadering van het boekhouden. In de volgende hoofdstukken van dit boek wordt ervan uitgegaan dat je de basis uit dit hoofdstuk aan de hand van de opgaven uitgebreid hebt geoefend en helemaal beheerst.

We starten het hoofdstuk met in paragraaf 1.1 een introductie op het boekhouden, in paragraaf 1.2 gevolgd door een inleiding over ERP-systemen, omdat deze onlosmakelijk verbonden zijn met de hedendaagse boekhouding. In paragraaf 1.3 behandelen we de balans, de winst- en verliesrekening, grootboekrekeningen en de samenhang daartussen, en leren we de boeking kennen, die overigens ook wel wordt aangeduid met de term 'journaalpost'. In paragraaf 1.4 wordt ingegaan op het rekeningenstelsel en in paragraaf 1.5 komt de omzetbelasting aan de orde. Paragraaf 1.6 ten slotte is gewijd aan de rekening *Geld onderweg* (*Kruisposten*).

Het basisboekhoudkundig model start met de beginbalans van een bepaald jaar en gaat via allerlei boekingen naar een samenvattend overzicht: de saldibalans, van waaruit de eindbalans en de winst- en verliesrekening wordensamengesteld. Bij onze behandeling zullen we zo veel mogelijk de

rode draad vasthouden en geen zijstappen maken naar andere onderdelen van de leerstof.

Er is in dit hoofdstuk geen verdiepingsmodule opgenomen.

1.1 Wat is boekhouden?

LEERDOELEN

- De student kan uitgaande van een persoonlijke administratie uitleggen wat onder boekhouden wordt verstaan.
- De student kan de begrippen 'boekhouden', 'ERP-systeem' en 'informatievoorziening' uitleggen.
- De student kan het informatievoorzieningsproces in haar fasen benoemen.
- De student kan uitleggen wat elke fase in het informatievoorzieningsproces inhoudt.
- De student kan de doeleinden van administreren noemen.

Dit eerste hoofdstuk starten we met een voorbeeld om je meteen te laten ervaren wat de inhoud van dit vakgebied is. Daarna behandelen we het begrip informatievoorziening en het informatievoorzieningsproces.

Introductie in het boekhouden

Stel, je leent een vriend €100 onder de voorwaarde dat hij dit bedrag volgende week terugbetaalt. Als het hierbij blijft, ben je wel in staat om te onthouden aan *wie je welk bedrag* geleend hebt en *wanneer* je dit geld terugkrijgt. Het wordt al ingewikkelder als nog een vriend geld wil lenen en het dit keer geen €100, maar €150 betreft. Helemaal lastig wordt het als de eerste vriend de geleende €100 in vier betalingen van €25 wil terugbetalen en als de tweede vriend voorlopig slechts €80 kan betalen. Bovendien ben jij niet alleen een paar vorderingen op je vrienden rijker, maar tevens €250 armer. Vooropgesteld dat je zelf geen schulden bij anderen wilt maken, zijn jouw bestedingsmogelijkheden dus ook afgenomen. Ongeacht wat je met je geld van plan was, tot het moment dat jij die €250 terug hebt, zijn jouw bestedingsmogelijkheden lager dan in de situatie waarin je geen geld uitgeleend zou hebben. Om zicht op de zaak te houden is het daarom noodzakelijk dat je een of ander systeem bedenkt waarmee je kunt bijhouden aan *wie je wat* uitgeleend hebt, *welk bedrag* er *op enig moment* is terugbetaald en *hoeveel geld* je zelf hebt. Wat we hier zien als een 'persoonlijke administratie', geldt natuurlijk zeker voor ondernemingen: zij houden hun financiële positie bij in de boekhouding. Uiteraard zijn er ook wettelijke bepalingen die ondernemingen verplichten om een boekhouding bij te houden. Meestal wordt de boekhouding zelfs gecontroleerd door externe partijen als accountant en Belastingdienst.

Persoonlijke
administratie

Accountant

Boekhouden

Bezittingen,
schulden en het
eigen vermogen

Boekhouden is een systeem van registreren van veranderingen in de financiële cijfers van een onderneming. Het gaat erom dat een onderneming nauwkeurig zicht houdt op de waarde en omvang van bezittingen, schulden en het eigen vermogen. Daarnaast is het uiteraard nodig dat er gedetailleerd

aantekening wordt gehouden van allerlei kosten en opbrengsten die het ondernemen met zich meebrengt. In beginsel zou je dergelijke registraties kunnen bijhouden in een handmatig kaartsysteem; dat was tot ver in de vorige eeuw trouwens heel gebruikelijk. Ook zou je ervoor kunnen kiezen om de registraties bij te houden in een spreadsheetmodel, zoals Microsoft Excel, maar de onderlinge verbanden zijn dan bij veel transacties vaak moeilijk te bewaken. Eén foutje kan dan vele verstrekende gevolgen hebben voor de registraties en uiteindelijk kan verkeerde informatie zorgen voor verkeerde beslissingen en ook voor verkeerde transacties. Dit kan vergaande gevolgen hebben.

Na de handmatige boekhouding volgde, als eerder opgemerkt, het boekhoudpakket. Hierin werd de werkwijze van de handmatige boekhouding in essentie niet aangepast, maar werden routinematige handelingen geautomatiseerd. Boekhouden kenmerkt zich namelijk door de grote mate van standaardisatie. Er zijn weliswaar zeer veel verschillende boekhoudkundige situaties te onderscheiden: het opstellen van facturen, het aanschaffen van vaste of vlottende activa, het boeken van kosten of bijvoorbeeld het betalen van lonen, maar in de kern zijn dit telkens dezelfde handelingen. Computers (of liever gezegd computerprogramma's) bleken bij uitstek geschikt om deze herhaling van zetten telkens weer opnieuw uit te voeren, met als gevolg automatisering van administratieve processen. Boekhoudpakketten werden in de loop van de jaren ook steeds meer van logistieke elementen voorzien, maar de traditionele boekhouding bleef overheersen.

ERP-systemen

In de jaren tachtig van de vorige eeuw zagen we de opkomst van ERP-systemen, zoals Microsoft Dynamics of SAP ERP, waarin vaak een herontwerp werd gemaakt van de wijze waarop bedrijfsprocessen werden aangestuurd en gevolgd. Natuurlijk werd het administratieve proces niet vergeten, de boekhouding bleef een van de belangrijke elementen van het ERP-systeem. In paragraaf 1.2 gaan we verder in op het begrip ERP-systeem.

Boekhouding en bedrijfsadministratie worden vaak als synoniemen gebruikt, hoewel sommige auteurs bedrijfsadministratie meer omvattend laten zijn. In de huidige tijd met ERP-systemen kunnen we wel zeggen dat de begrippen boekhouding en bedrijfsadministratie elkaar afdekken. Feitelijk gaat het over het proces van (financiële) informatievoorziening, waarin we een paar fasen kunnen onderscheiden:

- 1 het verzamelen en vastleggen van gegevens
- 2 het bewerken van deze gegevens
- 3 het verstrekken van informatie aan de vragende partij; vaak is dat het management, maar het kan ook gaan om andere medewerkers van de onderneming en daarbuiten, zoals banken en Belastingdienst.

Financieel informatievoorzieningsproces

Wanneer we de woorden 'gegevens' en 'informatie' vooraf laten gaan door 'financieel', wordt het informatievoorzieningsproces ineens het financieel informatievoorzieningsproces. Daarnaast geldt dat het verzamelen en het vastleggen al automatisch in de routines van het ERP-systeem zijn geprogrammeerd; hetzelfde geldt deels ook voor de bewerkingen en voor het verstrekken van informatie (bijvoorbeeld door de standaard rapportagemogelijkheden die het ERP-systeem kent). Toch is het van belang dat we ons vertrouwd maken met de manier waarop dat informatievoorzieningsproces

Kosten en opbrengsten

Boekhoudpakket

ERP-systemen

Boekhouding en bedrijfsadministratie

Informatievoorziening

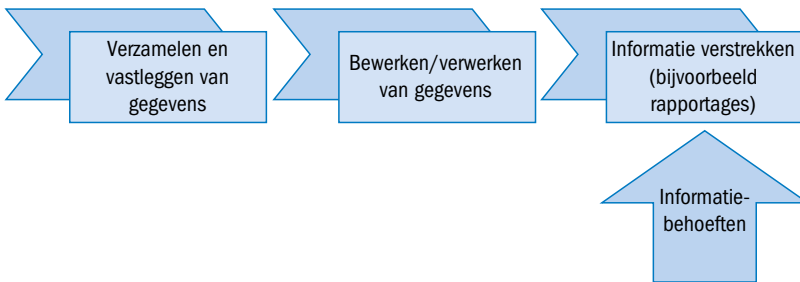
Financieel informatievoorzieningsproces

Rapportagemogelijkheden

Dynamisch

verloopt. Bedrijfsprocessen zijn immers niet statisch, maar dynamisch, en in het proces zullen vaak aanpassingen moeten worden aangebracht om de informatievoorziening goed te blijven afstemmen op de informatiebehoeften van de vragende partijen (zoals het management).

Een (assistent-)controller of een (assistent-)accountant is bij uitstek degene die de bedrijfsprocessen en de bijbehorende informatievoorziening moet overzien, zowel globaal als ook in detail. Deze functionarissen moeten ervoor zorgen dat zij op basis van een doorlopende informatieanalyse signaleren waar een aanpassing nodig is in bijvoorbeeld een rapportage voor het management. Als dat is vastgesteld, moet daarna worden nagegaan waar in het proces extra gegevens moeten worden verzameld en vastgelegd om een betere rapportage mogelijk te maken. In hoofdstuk 11 over het opzetten en inrichten van het informatiesysteem gaan we hierop nader in. Het informatieverzorgingsproces is weergegeven in figuur 1.1.

Informatie-analyse**FIGUUR 1.1** Informatieverzorgingsproces**Definitie informatieverzorging**

Een definitie van informatieverzorging (administratie) zoals die inmiddels in vele boeken te vinden is, luidt als volgt:

Onder informatieverzorging verstaan we het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, gericht op het verstrekken van informatie ten behoeve van het besturen, het laten functioneren en het beheersen van een bedrijf en ten behoeve van de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.

Het eerste deel van deze definitie hebben we al besproken, in het laatste deel staan de doeleinden van het administreren vermeld:

- verstrekken van informatie gericht op het besturen, het laten functioneren van het bedrijf (planning)
- verstrekken van informatie gericht op het beheersen van het bedrijf (control = beheersing)
- verstrekken van informatie gericht op het afleggen van verantwoording over de beheersing van het bedrijf.

Doeleinden van het administreren

Verderop in dit boek worden deze doeleinden verder uitgewerkt. Te denken valt aan het vaststellen van normen voor de uitvoering, maar ook het vaststellen in hoeverre volgens deze normen is gewerkt of dat er misschien verspillingen zijn opgetreden. Het ERP-systeem moet voldoende gegevens bevatten om de gevraagde informatie te kunnen opleveren in een rapportage; daarmee wordt het ERP-systeem een belangrijke managementtool. Het afleggen van verantwoording is bijvoorbeeld van belang bij de controle door de accountant van de jaarrekening. Ook de accountant maakt gebruik van wat in het ERP-systeem is opgenomen.

Vaststellen van normen

Verspillingen

Afleggen van verantwoording

1

Het verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens zijn natuurlijk gericht op de specifieke informatiebehoefte die er in de onderneming is, en op basis van die informatiebehoefte moeten de juiste gegevens worden verzameld en verwerkt. In hoofdstuk 11 over de inrichting van een ERP-systeem gaan we nader hierop in.

1.2 ERP-systemen

LEERDOELEN

- De student kan de basisprocessen binnen een onderneming benoemen.
- De student kan uitleggen welke rol bedrijfsprocessen spelen bij het gebruiken van geautomatiseerde en geïntegreerde informatiesystemen.
- De student kan de relatie tussen het logistieke aspect en het financiële aspect in een ERP-systeem uitleggen.
- De student kan het basale begrip 'ERP-systeem' uitleggen en de relatie aangeven tot de boekhouding.

De tijd van een handmatige boekhouding ligt ver achter ons. Inmiddels heeft elke onderneming een geautomatiseerde administratie, die vaak aansluit bij de bedrijfsprocessen in die onderneming. In uitzonderingsgevallen (bij heel kleine ondernemingen, waar voor de normale bedrijfsvoering geen geautomatiseerd systeem nodig is, zoals een dakdekkersbedrijf met twee personeelsleden) laat de onderneming de administratie over aan een administratiekantoor. Aan de behoeften van deze heel kleine bedrijven (denk ook aan de zzp'ers, kleine bedrijfjes waar maar één werkzaam persoon is, die uitvoerder, ondernemer en risicodrager is) gaan we in dit boek voorbij, vooral omdat hieraan boekhoudkundig niet echt complexe zaken te beleven zijn.

Geautomatiseerde administratie

Bedrijfsprocessen

Administratiekantoor

We zijn veel meer geïnteresseerd in ondernemingen die hun bedrijf voeren met behulp van een geautomatiseerd en geïntegreerd informatiesysteem. De onderneming kan haar bedrijfsprocessen, zoals het verkoopproces, feitelijk niet uitvoeren zonder gebruik te maken van zo'n geautomatiseerd systeem.

Geautomatiseerd en geïntegreerd informatiesysteem

Automatisering: hoe is het begonnen?

In de jaren zestig van de vorige eeuw werden administratieve taken voor het eerst op grotere schaal geautomatiseerd. Feitelijk ging men toen het handmatige boekhoudproces precies kopiëren met behulp van de computer, echter steeds met verschillende (standalone) systemen en bestanden waarin de gegevens werden opgeslagen. Vaak zagen we dat output van een bepaald systeem (bijvoorbeeld verkooporders) in een ander systeem moest worden overgenomen (bijvoorbeeld in het financiële systeem of als aflevering in het magazijnsysteem). Deze manier van werken met losse systemen wordt eilandautomatisering genoemd. Natuurlijk is dit een erg foutgevoelige methode, omdat bij het invoeren (overnemen) van gegevens gemakkelijk invoerfouten kunnen worden gemaakt. Overnemen was vaak immers het in een systeem letterlijk overtypen van gegevens die eerder uit een ander systeem waren afgedrukt.

Stuur-
mechanisme

Logistieke
processen

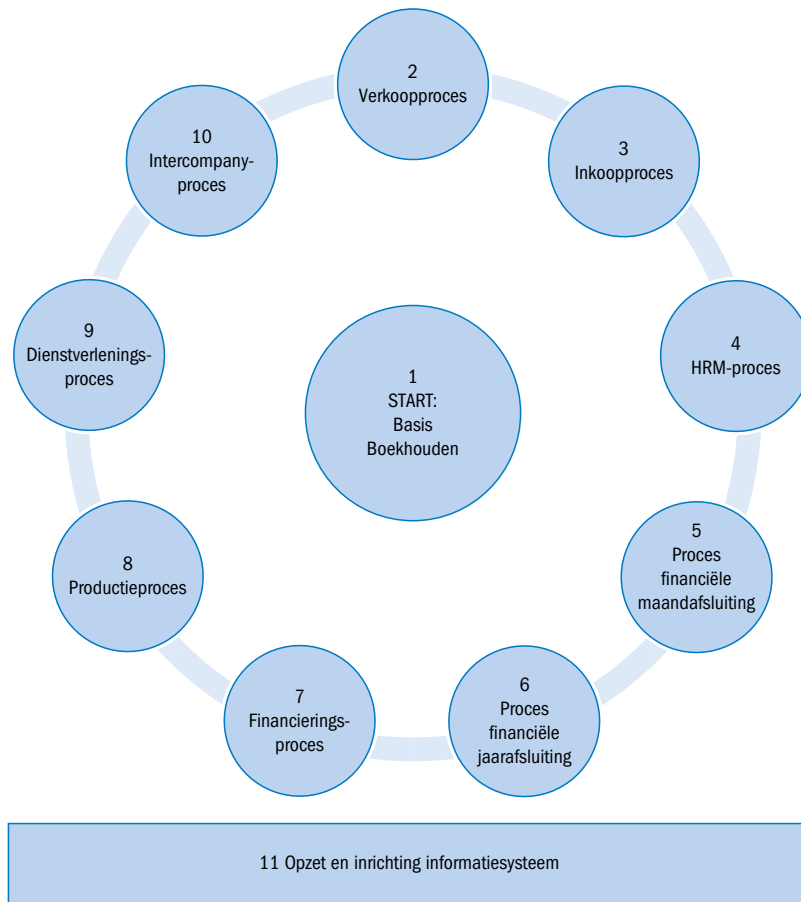
Pas in de jaren tachtig van de vorige eeuw zagen we dat bedrijfsprocessen werden gebruikt als stuurmechanisme om logistieke processen geïntegreerd te beheersen. Het idee ontstond dat wanneer je in kaart kon brengen wat de verschillende (vaak logistieke) activiteiten in een proces waren, het relatief eenvoudig was bij elke activiteit te benoemen wat de bijbehorende gevolgen waren in administratieve zin. Vanaf dat moment liep de administratieve vastlegging geheel in de pas met het logistieke proces: wanneer bijvoorbeeld een zending naar de klant werd verstuurd, werd ook de voorraadhoogte bijgewerkt en tevens werd de waarde van die voorraad verlaagd (en nog veel meer, zoals in logistieke zin het vrijgeven van de opslaglocatie in het magazijn). Ook werd automatisch een voorlopige vordering op de klant (als voorbereiding voor de latere factuur) tot uitdrukking gebracht en nog vele andere zaken, te veel om hier op te noemen. Systemen van dit type staan bekend als ERP-systemen: ondernemingsbrede geïntegreerde bedrijfsinformatiesystemen. Deze systemen worden binnen de gehele onderneming gebruikt en omvatten veelal de volgende bedrijfsprocessen:

ERP-systemen

- verkoopproces
- inkoopproces
- HRM-proces
- productieproces
- dienstverleningsproces
- proces financiële maandafsluiting en -rapportage
- proces financiële jaarafsluiting en -rapportage
- intercompanyproces (bij verbonden ondernemingen)
- financieringsproces

Bedrijfsprocessen zijn tegenwoordig in ondernemingen erg belangrijk geworden, daarom hanteren we in deze methode ook de insteek van de bedrijfsprocessen. Je ziet dat bijvoorbeeld terug in de namen van de hoofdstukken.

FIGUUR 1.2 Bedrijfsprocessen

Integratie van systemen

Daarnaast zijn de systemen geïntegreerd, wat wil zeggen dat er één database is, waarin alle gegevens worden opgeslagen. Zo worden bij een handelsbedrijf verkooporders waarbij onvoldoende voorraad beschikbaar is om ze te kunnen uitleveren, automatisch doorgegeven aan het inkoopproces, zodat een nieuwe inkooporder kan worden geplaatst bij de leverancier. En in een productiebedrijf worden wijzigingen in een verkooporder automatisch doorgesluisd naar de productieorder, zodat het personeel op de werkvloer van die wijzigingen op de hoogte is. De eerdergenoemde overnamefouten behoren met één centrale database eveneens tot het verleden. Ook bijvoorbeeld de Belastingdienst gebruikt bij een controle van de administratie de mutaties in het ERP-systeem van de onderneming om de inkoop en verkoop te kunnen vaststellen en daardoor te controleren hoeveel omzetbelasting en vennootschapsbelasting afgedragen moeten worden.

Eén database

De rol van boekhouder verandert door het gebruik van ERP ook van invoeren naar controleren, en daarvoor moet je goed doorhebben wat er in financiële zin gebeurt. Vaak zijn boekingen al automatisch geregistreerd door het ERP-systeem en moet je wel kunnen begrijpen wat er geboekt is. In een gemiddeld bedrijf komen al gauw een miljoen automatische boekingen per jaar voor! De controller/boekhouder blijft echter verantwoordelijk voor de financiële verslaglegging. Daarom is het enorm belangrijk dat deze goed op de hoogte is van de werking van het systeem. Precies weten wanneer wat geboekt wordt (en door wie) is cruciaal om 'in control' te blijven.

Wat is ERP eigenlijk?

ERP

Enterprise
Resource
Planning

De term ERP staat voor Enterprise Resource Planning: in een ERP-systeem worden alle (financiële, logistieke, personele, commerciële) middelen van die onderneming gepland en op elkaar afgestemd. Voor meer informatie over de achtergronden en werking van ERP-systemen verwijzen we naar het boek *ERP en Business Management*, dat ook bij Noordhoff Uitgevers beschikbaar is.

Boekingen

Gaandeweg zullen we in dit boek het ERP-systeem leren kennen en gaan we meer specifiek kijken naar de boekingen die achter de (logistieke) bedrijfsprocessen worden gemaakt. Naast dit theorieboek gebruik je ook een toepassingsboek dat gericht is op het specifieke ERP-systeem waarmee je daadwerkelijk gaat werken. Deze verkenning in de boekhoudtheorie is eigenlijk niet mogelijk als je de basis van het boekhoudkundig model niet kent: deze grondregels moet je beheersen voordat je aan de andere hoofdstukken van het boek kunt beginnen. Daarbij beginnen we bij de absolute basis; je zult dus eenvoudige boekingen gaan maken om vertrouwd te raken met de gebruikte terminologie en met het boekhoudkundig model.

Boekhoudkundig model

Soms vragen studenten wel waarom zij (handmatig) boekingen moeten leren maken wanneer er softwarepakketten zijn die dat werk keurig kunnen verrichten. De reden hiervoor is dat je eerst de eenvoudige boekingen moet oefenen om daarna de ingewikkelde boekingen die het ERP-systeem voor je maakt, te kunnen begrijpen (uitleggen) en controleren. De stap die daarna komt, is het rapporteren van financiële gegevens, het analyseren van die gegevens en het trekken van conclusies uit het cijfermateriaal. Soms blijkt dat niet voldoende gegevens in het proces zijn vastgelegd, waardoor de rapportage (achteraf) niet de juiste informatie bevat. Ook dan moeten we in staat zijn om 'terug te denken' in het proces en vast te stellen waar en hoe de informatievoorziening kan worden verbeterd. Bovendien moet de boekhouder dan in staat zijn om alsnog de gewenste gegevens aan te leveren. Je moet ten slotte als gebruiker de software ook kunnen testen. Hiervoor moet je de verwachte grootboekposten kunnen opstellen en na-gaan of de verwerking goed verloopt.

1.3 De balans en de winst- en verliesrekening van een eenmanszaak

LEERDOELEN

- De student kan de definitie van de balans benoemen en kent de basisindeling.
- De student kan de definitie van de winst- en verliesrekening benoemen en kent de basisindeling.
- De student kan uitleggen wat de betekenis is van het evenwicht in de balans en de winst- en verliesrekening.
- De student kan de begrippen 'balans', 'winst- en verliesrekening', 'bezittingen', 'schulden', 'kosten' en 'opbrengsten', 'grootboek' en 'jaarverslag' uitleggen en met elkaar in verband brengen.
- De student kan de (financiële) mutaties die veranderingen tot gevolg hebben in balans en/of winst- en verliesrekening verwerken in de vorm van een nieuwe balans en/of winst- en verliesrekening.
- De student kent het boekhoudkundig model en kan dit in journaalposten toepassen met behulp van de boekingsregels.
- De student kan het proces van verwerken van feiten in de administratie uitleggen en toepassen, zodat via de saldbalans aan het einde van het boekjaar een nieuwe balans en winst- en verliesrekening ontstaan.
- De student kan de betekenis van zowel het netwerk van controletotalen als het waardekringloopmodel uitleggen, afzonderlijk en in relatie tot elkaar.

Het startpunt van het boekhoudkundig model wordt gevormd door de beginbalans: een overzicht van bezittingen, schulden en het eigen vermogen op een bepaald moment. De balans is opgebouwd uit twee zijden: de *debetzijde* (linkerkant), waar de *bezittingen* van de onderneming zijn opgenomen, en de *creditzijde* (rechterkant) waar de *schulden* en het *eigen vermogen* van de onderneming zijn opgenomen. Schematisch ziet de balans er dus in de meest simpele vorm als volgt uit:

Beginbalans
Debetzijde
Bezittingen
Creditzijde
Schulden
Eigen vermogen

Debet	Balans per 1 januari 2021		Credit
Bezittingen	€200.000	Schulden en Eigen vermogen	€200.000

Een balans is een overzicht van de bezittingen, de schulden en het eigen vermogen op een bepaald moment. De balans is altijd in evenwicht.

Het evenwicht in de balans

De kern van het boekhouden ligt in het feit dat een balans altijd in evenwicht is. Ook is de indeling altijd hetzelfde: links (debet) staat wat we bezitten en rechts (credit) hoe we daaraan gekomen zijn, ofwel hoe wij onze bezittingen hebben gefinancierd. Zie bijvoorbeeld bovenstaande balans: we hebben voor €200.000 aan bezittingen (bijvoorbeeld een pand van €150.000, een auto van €35.000 en nog €15.000 aan geld op de bank), dat

Balans altijd in evenwicht

blijkt uit de debetzijde van de balans. Op de creditzijde staat hoe we dit bedrag bij elkaar hebben gekregen: wellicht hadden we zelf €200.000 en kochten toen het pand en de auto, wellicht hadden we zelf slechts €100.000 en leenden we €100.000 bij de bank om die aankopen (gedeeltelijk) te financieren. Een balans is dus altijd veel meer gespecificeerd dan we hierboven hebben gezien. Verderop zien we zo'n meer gedetailleerde balans.

Natuurlijk zegt de eerdergenoemde balans ons niet zo veel: we moeten meer details kennen over de bezittingen, de schulden en het eigen vermogen van de onderneming. Bovendien vertelt een balans ons alleen wat er aan de hand was *op enig moment*. We willen ook graag weten hoe goed (of slecht) we het gedurende een bepaalde periode deden; daarvoor is de resultatenrekening, in dit boek (en in de praktijk) aangeduid als winst- en verliesrekening. Op deze winst- en verliesrekening noteren we debet (links dus) de kosten en credit (rechts dus) de opbrengsten. Het verschil tussen de opbrengsten en de kosten is het resultaat (een winst of een verlies); dit verschil zorgt ervoor dat ook een winst- en verliesrekening altijd in evenwicht is. Natuurlijk willen we ook de oorzaken kennen waardoor het eigen vermogen is veranderd; die vinden we grotendeels in de winst- en verliesrekening.

Winst- en verliesrekening

Kosten

Opbrengsten

Resultaat

Winst- en verliesrekening altijd in evenwicht

Jaarverslag

Het jaarverslag van een onderneming bestaat uit een aantal onderdelen, waarvan de balans en de winst- en verliesrekening (en de toelichting op beide) financieel gezien de belangrijkste zijn. Grof gezegd staan alle bezittingen, schulden en het eigen vermogen van de onderneming op de balans, terwijl de resultaten (kosten, opbrengsten) op de winst- en verliesrekening worden weergegeven. Kosten laten het eigen vermogen afnemen, terwijl opbrengsten het eigen vermogen laten toenemen. Zoals gezegd is er allerlei regelgeving ten aanzien van deze overzichten. Zo is wettelijk bepaald waar en in welke vorm onderdelen in een balans en/of winst- en verliesrekening moeten staan.

De balans

We illustreren dit met een eenvoudig voorbeeld.

De (vereenvoudigde) basisindeling van een balans is als volgt:

Debet	Balans per 31-12-2020		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Machines	€ 200.000	Crediteuren	€ 40.000
Auto's	€ 50.000		
Voorraad goederen	€ 70.000		
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 50.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.200.000		€800.000

De balans hiervoor is niet in evenwicht, het *eigen vermogen* ter waarde van €400.000 ontbreekt.

I Bezittingen min schulden is gelijk aan het eigen vermogen.

Wanneer dit wordt toegevoegd, sluit de balans wel:

Debet	Balans per 31-12-2020		Credit
<i>Bezittingen</i>			
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	<i>Schulden</i>	
Auto's	€ 50.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Voorraad goederen	€ 70.000	Crediteuren	€ 40.000
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 50.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.200.000		€1.200.000

Het grootboek

Iedere post op de balans is voorzien van een bedrag, dat vaak opgebouwd zal zijn uit verschillende (kleinere) bedragen. Om de details te kennen, moeten we een specificatie van zo'n post opvragen. Deze specificatie is een rekeningoverzicht. Uit vroeger tijden stamt hiervoor de term 'grootboekrekeningoverzicht': grootboek, omdat het fysiek vroeger letterlijk een groot (papieren) boek was.

Grootboek

De debetposten op de balans staan gerangschikt in toenemende liquiditeitsvolgorde; zo zijn gebouwen in bovenstaande balans het minst liquide en is kasgeld het meest liquide. De creditposten kennen ook een vaste volgorde: eerst het eigen vermogen (gespecificeerd) en daarna de schulden op lange termijn, gevolgd door de schulden op korte termijn.

Bij bijvoorbeeld debiteuren (klanten die geld aan de onderneming schuldig zijn, doordat ze op rekening hebben gekocht en nog niet hebben betaald) willen we ook een specificatie zien van het bedrag; daarvoor kunnen we in de boekhouding terugvallen op een subadministratie. Dat geldt ook voor crediteuren (leveranciers aan wie de onderneming geld schuldig is, doordat we op rekening hebben ingekocht en nog niet hebben betaald). Voor debiteuren is dit een lijst waarop alle facturen per debiteur gespecificeerd staan met daarbij of (en wanneer) het bedrag is ontvangen.

Debiteuren

Subadministratie

Crediteuren

De winst- en verliesrekening

Naast de balans kennen we, als gezegd, ook een *winst- en verliesrekening*. Een winst- en verliesrekening kan pas worden opgesteld na afloop van een boekingsperiode (bijvoorbeeld een jaar). Pas na afloop van een periode zien we wat de verdiensten waren. Ik wil bijvoorbeeld weten wat ik het afgelopen uur verkocht heb, of gedurende de ochtend, of tot en met drie uur 's middags, of over de gehele dag genomen, of gedurende het hele seizoen. Hoe kort de periode ook is, pas na afloop weet ik hoeveel ik verdiend heb. Uiteraard is het wel mogelijk om per transactie een resultaat vast te stellen – dit is het ver-

schil tussen de verkoopprijs en de inkoopprijs – maar vaak zijn er allerhande kosten in een periode die dat transactieresultaat nog laten dalen. Denk bijvoorbeeld aan salariskosten.

De basisindeling van een winst- en verliesrekening is als volgt:

Debet	Winst- en verliesrekening over 2020		Credit
<i>Kosten</i>		<i>Opbrengsten</i>	
Inkoopwaarde omzet	€480.000	Omzet	€800.000
Personeelskosten	€120.000		
Afschrijvingskosten	€100.000		
	€700.000		€800.000

We zien in deze balans dat de credittelling €100.000 groter is dan de debet-telling. Anders gezegd: er bestaat een creditsaldo van €100.000 op de winst- en verliesrekening. Dus de winst- en verliesrekening is niet in evenwicht. Nu ontbreekt de nettowinst, ook wel aangeduid met de term periodesresultaat:

Debet	Winst- en verliesrekening over 2020		Credit
<i>Kosten</i>		<i>Opbrengsten</i>	
Inkoopwaarde omzet	€480.000	Omzet	€800.000
Personeelskosten	€120.000		
Afschrijvingskosten	€100.000		
Nettowinst	€100.000		
	€800.000		€800.000

Nettowinst

Je ziet dat de winst- en verliesrekening wordt afgesloten door het bedrag van de nettowinst aan de debetzijde op te nemen. Dat doen we om de winst- en verliesrekening te laten 'sluiten': eerder was er een creditsaldo en dat zetten we aan de 'andere' zijde om het overzicht aan beide zijden dezelfde tellingen te geven.

Een winst- en verliesrekening is een overzicht waarop de oorzaken van mutaties in het eigen vermogen in een bepaalde periode zijn weergegeven. De winst- en verliesrekening is altijd in evenwicht. Vermogensstortingen en -opnames, zoals privé-stortingen en privé-opnames, zijn echter niet op dit overzicht opgenomen.

Hoe gaat dit in een ERP-systeem?

Voor elke regel op de balans en op de winst- en verliesrekening wordt een record in de grootboektabel in de database van het ERP-systeem aangemaakt; dit wordt het aanmaken van een grootboekrekening genoemd.

De bedragen aan de linkerzijde van een grootboekrekening worden debetposten genoemd, terwijl bedragen aan de rechterkant creditposten zijn. Meestal wordt in ERP-systemen niet gesproken over debet en credit, maar worden de creditbedragen voorzien van een minteken.

Record Aanmaken van een grootboek- rekening

Het grootboek is in financiële zin het hart van het ERP-systeem. In de praktijk zal het aantal grootboekrekeningen veel groter zijn dan hierboven (zeer gestileerd) is weergegeven. De reden hiervoor is dat een onderneming haar administratie veel verder zal willen detailleren en specificeren.

Rekeningen die thuishoren op de balans noemt men balansrekening (grootboekrekeningen van bezit, schuld of de rekening *Eigen vermogen*), terwijl rekeningen die thuishoren op de winst- en verliesrekening worden aangeduid met de term resultaatrekening (grootboekrekeningen waarop kosten en opbrengsten worden geboekt).

Balansrekeningen geven de stand aan op een bepaald moment (betreffen voorraadgrootheden), terwijl resultaatrekeningen de stand aangeven over een bepaalde periode (betreffen stroomgrootheden).

Balansrekening

Resultaatrekening

Voorraadgrootheden

Stroomgrootheden

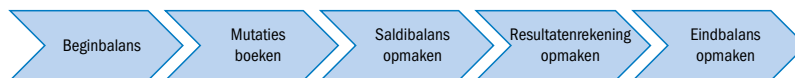
We lichten de details van het bovenstaande toe met een voorbeeld dat ook het boekhoudkundig model duidelijk maakt.

Het boekhoudkundig model

Het boekhoudkundig model omvat een aantal fasen, die elke boekingsperiode worden doorlopen. Het model is weergegeven in figuur 1.3. We gaan het in fasen bespreken.

Boekhoudkundig model

FIGUUR 1.3 Het boekhoudkundig model

Het boekhoudkundig model: fase 1

De beginbalans zijn we al tegengekomen, dit is een overzicht van bezittingen, schulden en het eigen vermogen op een bepaald moment. De beginbalans van 1 januari 2021 is gelijk aan de eindbalans van 31 december 2020 en vormt het startpunt voor de registratie van de financiële boekingen in 2021.

Stel dat de beginbalans er als volgt uitziet:

Debet	Balans per 1-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Auto's	€ 50.000	Crediteuren	€ 40.000
Voorraad goederen	€ 70.000		
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 50.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.200.000		€1.200.000

Beginsaldo

Van elke regel op de balans wordt een grootboekrekening aangemaakt, waarop het bedrag (het zogenoemde beginsaldo) wordt vermeld aan dezelfde zijde als waarop de post op de balans staat.

Niet alle grootboekrekeningen zullen we hieronder weergeven, we nemen een paar voorbeelden:

Debet	Gebouwen	Credit
1/1 Beginbalans	€800.000	

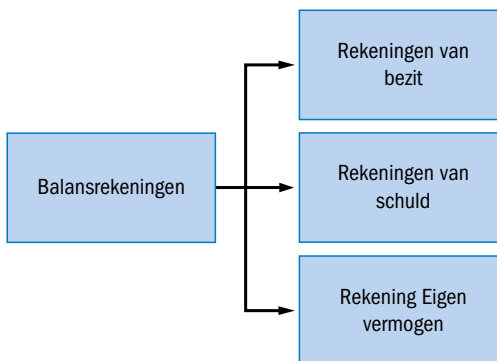
Debet	Voorraad goederen	Credit
1/1 Beginbalans	€70.000	

Debet	Hypothecaire lening	Credit
	1/1 Beginbalans	€760.000

Debet	Crediteuren	Credit
	1/1 Beginbalans	€40.000

De rekeningen *Gebouwen* en *Voorraad goederen* noemen we rekeningen van bezit, de rekeningen *Hypothecaire lening* en *Crediteuren* zijn rekeningen van schuld. Alle genoemde rekeningen zijn overigens balansrekeningen en worden onderverdeeld zoals getoond is in figuur 1.4.

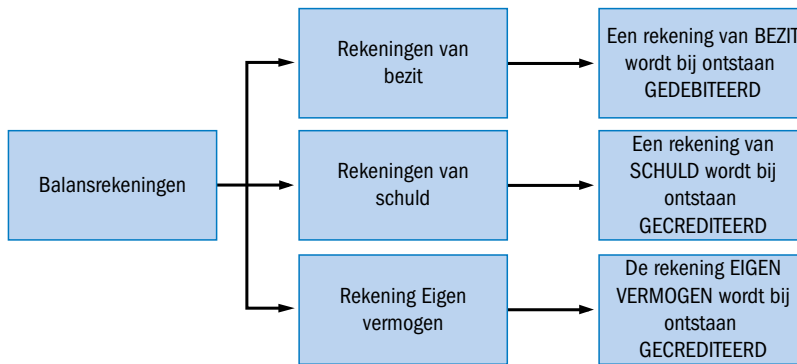
FIGUUR 1.4 Onderverdeling van balansrekeningen

Hieruit kunnen we de eerste boekingsregels afleiden, zie figuur 1.5.

Boekingsregels

FIGUUR 1.5 Eerste boekingsregels

Het boekhoudkundig model: fase 2

De tweede fase in het boekhoudkundig proces omvat de mutaties. Dit zijn wijzigingen in de financiële gegevens, meestal doordat er *transacties* worden afgesloten, zoals een inkoop, waarbij door de leverancier goederen geleverd worden of een (digitale) factuur van de leverancier wordt ontvangen. De exacte uitwerking van het hele inkoopproces vind je terug in hoofdstuk 3, dat gaat over het inkoopproces; we laten hier alleen de basisprincipes van het maken van een boeking zien.

Mutaties
Transacties

Omzetbelasting of belasting toegevoegde waarde (btw) speelt bij het uitoefenen van bedrijfsactiviteiten ook een rol, maar daar zien we in deze paragraaf bij de uitwerking van het centrale voorbeeld nog van af.

In paragraaf 1.5 staan we stil bij de invloed van de omzetbelasting.

Stel dat de leverancier op 5 januari voor €40.000 goederen heeft geleverd en gefactureerd, dan zouden we deze mutatie als volgt moeten boeken:

De grootboekrekening *Voorraad goederen* (een rekening van bezit) neemt toe met €40.000, deze mutatie vergroot het beginsaldo van €70.000 met €40.000 tot €110.000. Deze mutatie wordt als volgt verwerkt op de grootboekrekening:

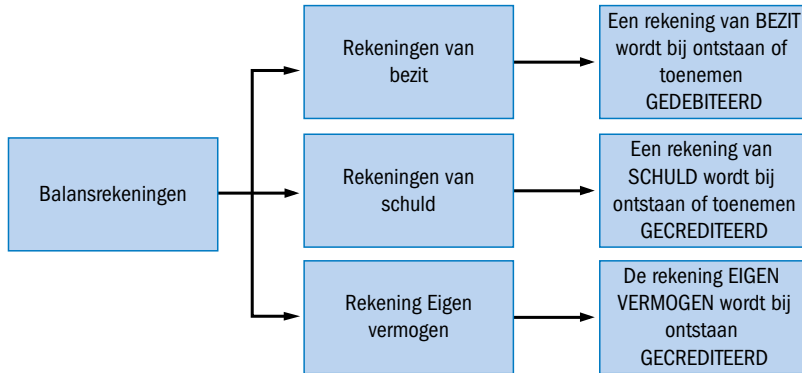
Debet	Voorraad goederen	Credit
1/1 Beginbalans	€70.000	
5/1 Inkoop	€40.000	

De rekening *Voorraad goederen* wordt bij deze mutatie dus gedebiteerd. Anderzijds krijgen we een schuld aan de leverancier van €40.000. De grootboekrekening *Crediteuren* (een rekening van schuld) neemt toe met €40.000, deze mutatie vergroot het beginsaldo van €40.000 met €40.000 tot €80.000. Deze mutatie wordt als volgt verwerkt op de grootboekrekening:

Debet	Crediteuren	Credit
	1/1 Beginbalans	€40.000
	5/1 Inkoop	€40.000

De rekening *Crediteuren* wordt bij deze mutatie dus gecrediteerd. Hieruit kunnen we de eerder gegeven boekingsregels uitbreiden, zoals te zien is in figuur 1.6.

FIGUUR 1.6 Iets uitgebreidere boekingsregels

De beginbalans verandert door deze mutatie. Nadat we de mutatie hebben verwerkt, ziet de balans er als volgt uit:

Debet	Balans per 5-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Auto's	€ 50.000	Crediteuren	€ 80.000
Voorraad goederen	€ 110.000		
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 50.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.240.000		€1.240.000

Vergelijk deze balans met die van 1 januari en zie dat er twee regels zijn gewijzigd. Ook zijn de tellingen €40.000 hoger geworden.

Bezittingen en schulden kunnen uiteraard ook afnemen. Stel bijvoorbeeld dat er op 6 januari via de bank een bedrag van €30.000 aan leveranciers wordt overgemaakt in verband met openstaande inkoopfacturen. Door die betaling daalt het banksaldo met €30.000; tegelijkertijd daalt ook de schuld aan crediteuren met datzelfde bedrag. De financiële verwerking van deze betaling ziet er op de betrokken grootboekrekeningen als volgt uit:

Debet	Bank	Credit
1/1 Beginbalans	€50.000	6/1 Betaling
		€30.000

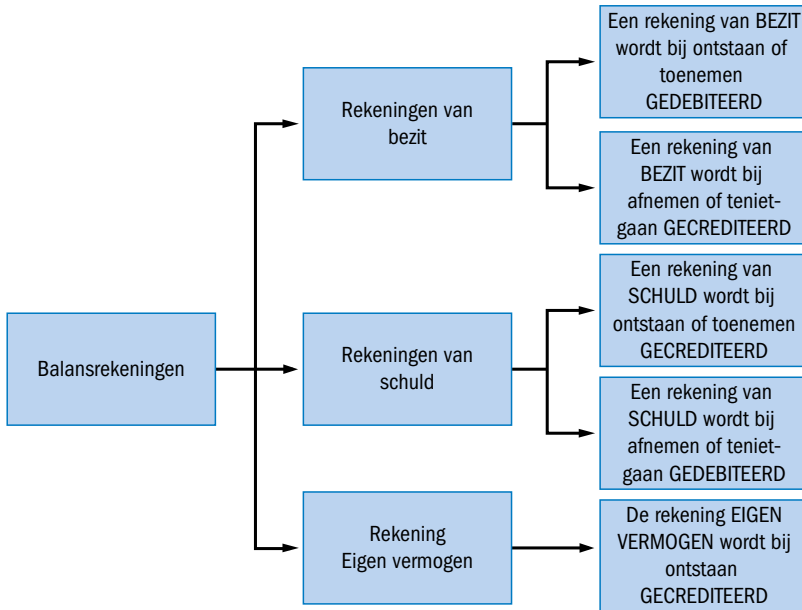
Debet	Crediteuren	Credit
6/1 Betaling	€30.000	1/1 Beginbalans
		€40.000
		5/1 Inkoop
		€40.000

We zien dat een afname van een bezit (de bank) wordt gecrediteerd, terwijl de afname van de schuld tot een debitering leidt. De nieuwe eindbalans op 6 januari na verwerking van deze betaling wordt:

Debet	Balans per 6-1-2021	Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen
Machines	€ 200.000	€ 400.000
Auto's	€ 50.000	Hypothecaire lening
Voorraad goederen	€ 110.000	€ 760.000
Debiteuren	€ 28.000	Crediteuren
Bank	€ 20.000	€ 50.000
Kasgeld	€ 2.000	
	€1.210.000	€1.210.000

Wat opvalt, is het lagere balanstotaal; dit daalde met het bedrag van de betaling. In figuur 1.7 staat de verdere aanvulling van de boekingsregels schematisch weergegeven.

FIGUUR 1.7 Verdere uitbreiding boekingsregels

Boekingen (journaalposten)

Er is een eenvoudige manier om snel de gevolgen van de mutatie te noteren; op deze wijze kunnen we als financiële vakgenoten ook eenvoudig communiceren over gemaakte boekingen. Die manier heet journaalpost, of simpelweg boeking. Deze twee begrippen: *boeking* en *journaalpost* moet je goed onthouden en leren te gebruiken. Een journaalpost is altijd in evenwicht.

Boeking en journaalpost

Debiteren betekent aan de debetzijde noteren en *crediteren* idem aan de creditzijde.

Voor eerdergenoemde inkoop ziet de boeking er als volgt uit:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Voorraad goederen	€40.000	
Aan	Crediteuren		€40.000

De betaling aan crediteuren komt er in journaalpostvorm zo uit te zien:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Crediteuren	€30.000	
Aan	Bank		€30.000

Je begint in principe (we zullen later zien dat ERP-systemen dit niet altijd zo doen) de boeking met de grootboekrekeningen die je moet debiteren; pas daarna volgen de te crediteren grootboekrekeningen. Merk op dat de te crediteren rekeningen in de boeking het woord 'Aan' vóór de grootboekrekening krijgen. Met dat woord 'Aan' geven we weer dat die regel (grootboekrekening) moet worden gecrediteerd. Dus behalve aan de juiste kolom, kun je ook aan het woord 'Aan' zien dat een bedrag op de grootboekrekening aan de creditzijde moet worden geboekt. In ERP-systemen komen we het woord 'Aan' niet tegen, maar het is wel gemakkelijk wanneer we mondeling met elkaar in journaalposten communiceren.

Aan

1

Stel dat onze onderneming op 7 januari op rekening een nieuw computersysteem van €10.000 aangeschaft en dezelfde dag ook ontvangen heeft.

De grootboekrekening *Computersystemen* bestaat nog niet in ons grootboek, deze rekening maken we daarom eerst aan. Het is een balansrekening, meer concreet een rekening van bezit. Een rekening van bezit wordt bij ontstaan gedebiteerd, dus €10.000 debet. De rekening *Crediteuren* wordt gecrediteerd voor dat bedrag, er ontstaat immers een schuld.

Voor bovenstaande transactie ziet de boeking er als volgt uit:

	Grootboekrekeningen	Debet	Credit
	Computersystemen	€10.000	
Aan	Crediteuren		€10.000

De balans op 7 januari ziet er dan als volgt uit:

Debet	Balans per 7-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Computersystemen	€ 10.000	Crediteuren	€ 60.000
Auto's	€ 50.000		
Voorraad goederen	€ 110.000		
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 20.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.220.000		€1.220.000

Op 8 januari betalen we de factuur van €10.000 per bank.

Voor bovenstaande transactie ziet de boeking er als volgt uit:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
Aan	Crediteuren	€10.000	
	Bank		€10.000

De balans op 8 januari ziet er dan als volgt uit:

Debet	Balans per 8-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Computersystemen	€ 10.000	Crediteuren	€ 50.000
Auto's	€ 50.000		
Voorraad goederen	€ 110.000		
Debiteuren	€ 28.000		
Bank	€ 10.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.210.000		€1.210.000

Op 9 januari zien we dat er betalingen door onze afnemers zijn gedaan. Er werd in totaal een bedrag van €15.000 via de bank ontvangen. Deze geldontvangst heeft boekhoudkundig gezien twee gevolgen: het bijschrijven van geldbedragen op onze bankrekening leidt ertoe dat het banksaldo toeneemt. De reden daarvoor is dat debiteuren hun schulden aan onze onderneming gedeeltelijk voldeden. De post *Debiteuren* moet dus afnemen met datzelfde bedrag. In journaalpostvorm:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
Aan	Bank	€15.000	
	Debiteuren		€15.000

Nadat deze wijziging in de financiële situatie is doorgevoerd, resteert als balans op 9 januari:

Debet	Balans per 9-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 400.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Computersystemen	€ 10.000	Crediteuren	€ 50.000
Auto's	€ 50.000		
Voorraad goederen	€ 110.000		
Debiteuren	€ 13.000		
Bank	€ 25.000		
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.210.000		€1.210.000

Merk op dat deze financiële gebeurtenis geen wijzigingen in het balans-totaal tot gevolg had. Het ene bezit (*Debiteuren*) werd gedeeltelijk ingewisseld voor een ander bezit (*Bank*).

Boeking kunnen uit twee regels bestaan, maar ook heel goed uit veel meer regels. Het is belangrijk in te zien dat een journaalpost ook altijd in evenwicht is: de totalen van de debet- en creditbedragen in een journaalpost moeten altijd aan elkaar gelijk zijn.

**Journaalpost
ook altijd in
evenwicht**

De techniek van het maken van boekingen (journaalposten) is een vaardigheid die je goed moet beheersen om de rest van dit boek te kunnen begrijpen. Oefenen (opgaven maken) is echt noodzakelijk om dit vak onder de knie te krijgen!

Het verkopen van goederen

We behandelen nog een andere mutatie: het verkopen van goederen. Stel dat we op 10 januari per kas voor €5.000 goederen verkopen die we zelf in het verleden voor €4.000 hebben ingekocht. Daardoor realiseren we een verkoopwinst van €1.000. Die winst vergroot het eigen vermogen van de onderneming.

De verkoopmutatie heeft de volgende gevolgen:

De grootboekrekening *Kasgeld* (een rekening van bezit) neemt toe met €5.000; deze mutatie vergroot het beginsaldo van €2.000 met €5.000 tot €7.000. Deze mutatie wordt als volgt verwerkt op de grootboekrekening:

Debet	Kasgeld	Credit
1/1 Beginbalans	€2.000	
10/1 Verkoop	€5.000	

De rekening *Kasgeld* wordt bij deze mutatie dus gedebiteerd. Ga dit na aan de hand van de boekingsregels.

Anderzijds krijgen we een afname van de voorraad van €4.000. De grootboekrekening *Voorraad goederen* (een rekening van bezit) neemt af met €4.000; deze mutatie verkleint het huidige saldo van €110.000 met €4.000 tot €106.000. Deze mutatie wordt als volgt verwerkt op de grootboekrekening:

Debet	Voorraad goederen	Credit
1/1 Beginbalans	€70.000	10/1 Verkoop €4.000
5/1 Inkoop	€40.000	

De rekening *Voorraad goederen* wordt bij deze mutatie dus gecrediteerd. Ga dit ook na aan de hand van de boekingsregels.

Het eigen vermogen ondergaat zoals gezegd ook een wijziging. Per saldo stijgt immers het balanstotaal debet, dan moet dit ook voor de creditzijde van de balans gelden. Omdat winsten en verliezen voor rekening van de eigenaars van de onderneming komen (de onderneming is er immers om te trachten winst te genereren voor de eigenaars), wijzigt het eigen vermogen per saldo met €1.000. De boekingsregels leren ons inmiddels dat in dit geval het eigen vermogen wordt gecrediteerd.

Debet	Eigen vermogen	Credit
	1/1 Beginbalans	€400.000
	10/1 Verkoop	€ 1.000

In journaalpostvorm:

Grootboekrekeningen	Debet	Credit
Kas	€5.000	
Aan Voorraad goederen		€4.000
Aan Eigen vermogen		€1.000

Met daarbij de nieuwe balans op 10 januari:

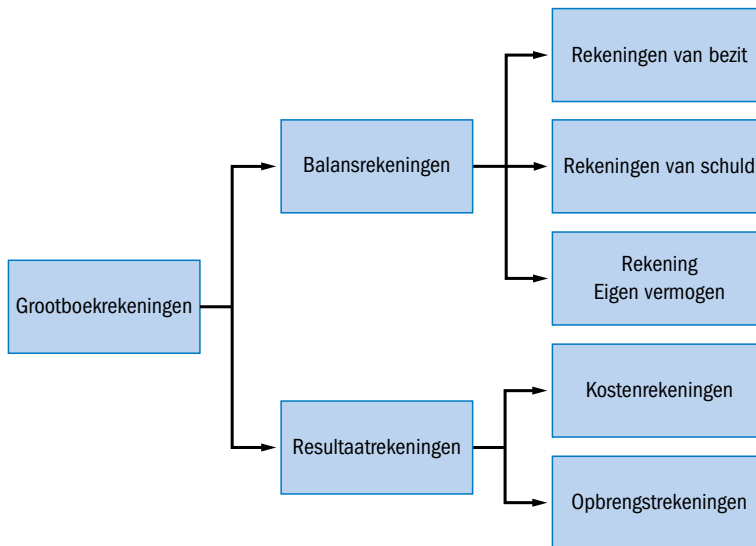
Debet	Balans per 10-1-2021	Credit	
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	Eigen vermogen	€ 401.000
Machines	€ 200.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Computersystemen	€ 10.000	Crediteuren	€ 50.000
Auto's	€ 50.000		
Voorraad goederen	€ 106.000		
Debiteuren	€ 13.000		
Bank	€ 25.000		
Kasgeld	€ 7.000		
	€1.211.000		€1.211.000

In het voorbeeld op 10 januari gebruikten we de grootboekrekening *Eigen vermogen* om de veranderingen op te boeken. De toename van het eigen vermogen werd veroorzaakt door het uitoefenen van ondernemingsactiviteiten, namelijk het in- en verkopen van handelsgoederen. Indien we alle veranderingen in de omvang van het eigen vermogen enkel en alleen op de grootboekrekening *Eigen vermogen* zouden boeken, ontstaat er een probleem: We willen namelijk niet alleen de verandering in omvang van het eigen vermogen weten, maar ook de oorzaken van die verandering,

zodat we inzicht krijgen in hoe goed of slecht we het financieel gezien deden met het uitvoeren van ondernemingsactiviteiten. Daarom introduceren we *opbrengstenrekeningen* en *kostenrekeningen*. Op deze zogenaamde *resultaatrekeningen* verwerken we de gevolgen van het uitoefenen van ondernemingsactiviteiten.

Het schema van grootboekrekeningen gaat er nu uitzien als in figuur 1.8.

FIGUUR 1.8 Nog verder uitgebreid schema van boekingsregels: indeling in rekeningen

Voor de transacties op 10 januari betekent deze uitbreiding op het schema dat de grootboekrekening *Eigen vermogen* in de boeking komt te vervallen en dat daarvoor in de plaats twee nieuwe grootboekrekeningen komen: de grootboekrekening *Opbrengst verkopen* en de grootboekrekening *Kostprijs verkopen*. De winst van €1.000 komt vervolgens in twee stappen tot stand. De eerste is het boeken van het bedrag van de omzet (€5.000) en de tweede is het boeken van de inkoopprijs van de omzet (€4.000). Deze beide stappen zijn het gevolg van de verkooptransactie. We hanteren hiervoor de al genoemde resultaatrekeningen. Omdat deze rekeningen *niet* op de (begin) balans voorkomen, hebben ze geen beginsaldo.

Debet	Opbrengst verkopen	Credit
	10/1 Verkoop	€5.000

Debet	Kostprijs verkopen	Credit
10/1 Verkoop	€4.000	

Het saldo van deze twee grootboekrekeningen samen (€1.000 credit) is de brutowinst op deze transactie.

Het *Eigen vermogen* is groter geworden door de resultaatrekening *Opbrengst verkopen* te crediteren voor €5.000 en de resultaatrekening *Kostprijs verkopen* te debiteren met €4.000. Per saldo neemt het *Eigen vermogen* toe met €1.000 (credit). Merk op dat de gerealiseerde winst van €1.000 niet in een afzonderlijk bedrag (regel) gejournaliseerd wordt. Deze winst is zichtbaar als het verschil tussen de opbrengst verkopen en de kostprijs verkopen.

De boeking ziet er als volgt uit:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Kasgeld	€5.000	
Aan	Opbrengst verkopen		€5.000
+			
	Kostprijs verkopen	€4.000	
Aan	Voorraad goederen		€4.000

Omwille van de duidelijkheid is de boeking in tweeën gesplitst, maar zij zou ook als volgt mogen worden opgeschreven:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Kasgeld	€5.000	
	Kostprijs verkopen	€4.000	
Aan	Opbrengst verkopen		€5.000
Aan	Voorraad goederen		€4.000

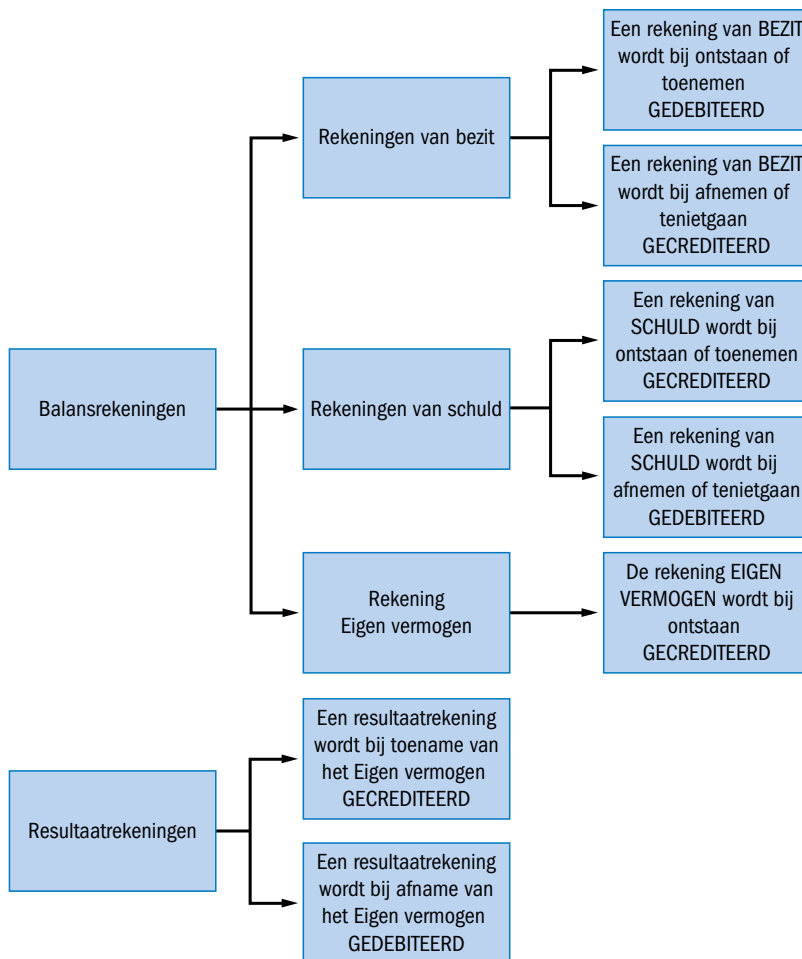
De eindplaat van de boekingsregels

Boekingsregels

Hieruit kunnen we de eerder gegeven boekingsregels uitbreiden en compleet maken in figuur 1.9.

Deze boekingsregels zijn erg belangrijk. Je moet ze leren, begrijpen en ook steeds opnieuw blijven gebruiken. De boekingsregels geven aan of een bepaalde grootboekrekening in een journaalpost moet worden gedebiteerd of gecrediteerd.

FIGUUR 1.9 Compleet overzicht van de boekingsregels

Let op dat de grootboekrekening *Eigen vermogen* gedurende de boekingsperiode niet wordt gebruikt, maar dat bij alle financiële feiten waardoor het eigen vermogen verandert, gebruik wordt gemaakt van resultaat(grootboek)rekeningen.

Hoe boeken we kosten?

We vervolgen het voorbeeld met een op 12 januari ontvangen factuur voor schoonmaakkosten voor een bedrag van €600. Deze €600 is een kostenpost, die het eigen vermogen verkleint. Zonder de rekeningen volledig uit te werken, geven we meteen de boeking:

Kostenpost

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
Aan	Schoonmaakkosten	€600	
	Crediteuren		€600

De grootboekrekening *Schoonmaakkosten* is een resultaatrekening en omdat het eigen vermogen afneemt, wordt deze rekening gedebiteerd (zoek dat na in het schema van de boekingsregels). De grootboekrekening *Crediteuren* is een rekening van schuld, die toeneemt en dus wordt gecrediteerd (welke boekingsregel?).

Het is van groot belang om de boekingsregels goed te kunnen toepassen. Het kunnen verklaren van boekingen is pas mogelijk wanneer je er ook een groot aantal zelf hebt gemaakt.

Het advies is dan ook om eerst een groot aantal oefeningen bij hoofdstuk 1 te maken voordat je verder gaat met een volgend hoofdstuk. Je kunt het best op deze plaats stoppen met lezen en eerst een aantal opgaven gaan maken. Hiervoor kun je een aantal opgaven maken in de serie tot en met opgave 1.13.

Het boekhoudkundig model: fase 3, de saldibalans

Nadat alle mutaties in de loop van een periode geboekt zijn in het grootboek, is het noodzaak om aan het einde van elke periode vanuit het grootboek weer te komen naar een (eind)balans en ook naar een winst- en verliesrekening. Ook hier geldt weer dat de (ERP-)software het verzamelen van bedragen van het grootboek naar de eindbalans en winst- en verliesrekening voor je kan uitvoeren, maar dat oefening noodzakelijk is om te begrijpen wat er gebeurt en te kunnen ingrijpen in dat proces.

Saldo

Van elke grootboekrekening wordt het saldo bepaald, dat wil zeggen dat de bedragen aan de debetzijde van elke rekening worden opgeteld en dat hetzelfde gebeurt voor de bedragen aan de creditzijde.

Wanneer de debetzijde een groter totaalbedrag te zien geeft, spreken we van een debetsaldo (en in het omgekeerde geval uiteraard van een creditsaldo).

Saldibalans

Deze saldi worden geplaatst op de zogenoemde saldibalans, waarvan debetzijde en creditzijde qua totaalbedragen uiteraard in balans moeten zijn (het woord *balans* duidt daar immers al op).

In hoofdstuk 6 over de financiële jaarafsluiting gaan we verder in op allerlei boekingen die (vaak als correctiepost) nog moeten worden geboekt en verwerkt in de saldibalans.

Eindbalans Winst- en verliesrekening

Vanuit de definitieve saldibalans wordt vervolgens de eindbalans (bijvoorbeeld per 31 december 2021) samengesteld en ook de winst- en verliesrekening (bijvoorbeeld over het jaar 2021). Hier zien we weer dat een balans een momentopname (vergelijk met een foto) is van bezittingen, schulden en eigen vermogen, terwijl de winst- en verliesrekening een verslag is over een bepaalde periode (vergelijk met een film).

Samenstellen van de saldibalans

We illustreren het samenstellen van de saldibalans weer met een samenvattend overzicht van het eerdere voorbeeld:

Debet	Balans per 1-1-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>			<i>EV en Schulden</i>
Gebouwen	€ 800.000		Eigen vermogen
Machines	€ 200.000		€ 400.000
Auto's	€ 50.000		Hypothecaire lening
Voorraad goederen	€ 70.000		€ 760.000
Debiteuren	€ 28.000		Crediteuren
Bank	€ 50.000		€ 40.000
Kasgeld	€ 2.000		
	€1.200.000		€1.200.000

De journaalposten

Van de eerste mutatie (de inkoop van goederen) hebben we geboekt:

Grootboekrekeningen	Debet	Credit
Aan Voorraad goederen	€40.000	
Crediteuren		€40.000

En van de betaling aan leveranciers:

Grootboekrekeningen	Debet	Credit
Aan Crediteuren	€30.000	
Bank		€30.000

Van de aankoop van het computersysteem boekten we:

Grootboekrekeningen	Debet	Credit
Aan Computersystemen	€10.000	
Crediteuren		€10.000

De betaling van de factuur aan de leverancier van het computersysteem leverde de volgende boeking op:

Grootboekrekeningen	Debet	Credit
Aan Crediteuren	€10.000	
Bank		€10.000

We ontvingen geld van onze afnemers:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Bank	€15.000	
Aan	Debiteuren		€15.000

Vervolgens werd een verkoop geboekt door middel van de volgende journaalpost:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Kasgeld	€5.000	
Aan	Opbrengst verkopen		€5.000
+			
	Kostprijs verkopen	€4.000	
Aan	Voorraad goederen		€4.000

De laatste boeking betrof de schoonmaakkostenfactuur:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Schoonmaakkosten	€600	
Aan	Crediteuren		€600

De grootboekrekeningen

Stel dat dit de enige mutaties zijn geweest in 2021. Vanuit de balans openen we de grootboekrekeningen en verwerken we de journaalposten:

Debet	Gebouwen	Credit
1/1 Beginbalans	€800.000	

Debet	Machines	Credit
1/1 Beginbalans	€200.000	

Debet	Computersystemen	Credit
6/1 Aankoop	€10.000	

Debet	Auto's		Credit
1/1 Beginbalans	€50.000		

Debet	Voorraad goederen		Credit
1/1 Beginbalans	€70.000	10/1 Verkoop	€4.000
5/1 Inkoop	€40.000		

Debet	Debiteuren		Credit
1/1 Beginbalans	€28.000	9/1 Debiteurenontvangsten	€15.000

Debet	Bank		Credit
1/1 Beginbalans	€50.000	6/1 Crediteurenbetalingen	€30.000
9/1 Debiteurenontvangsten	€15.000	8/1 Betaling computersysteem	€10.000

Debet	Kasgeld		Credit
1/1 Beginbalans	€2.000		
10/1 (4) Verkoop	€5.000		

Debet	Eigen vermogen		Credit
		1/1 Beginbalans	€400.000

Debet	Hypothecaire lening		Credit
		1/1 Beginbalans	€760.000

Debet	Crediteuren		Credit
6/1 Crediteurenbetalingen	€30.000	1/1 Beginbalans	€40.000
8/1 Betaling computersysteem	€10.000	5/1 Inkoop	€40.000
		6/1 Aankoop computersysteem	€10.000
		12/1 Schoonmaakkostenfactuur	€ 600

Debet	Schoonmaakkosten	Credit
12/1 Schoonmaakkostenfactuur	€600	

Debet	Kostprijs verkopen	Credit
10/1 Verkoop	€4.000	

Debet	Opbrengst verkopen	Credit
	10/1 Verkoop	€5.000

De saldibalans

Wanneer we de saldi van de bovenstaande grootboekrekeningen overbrengen naar de zogenoemde saldibalans, krijgen we het volgende overzicht:

Saldibalans per 31-12-2021		
	Debet	Credit
Gebouwen	€ 800.000	
Machines	€ 200.000	
Computersystemen	€ 10.000	
Auto's	€ 50.000	
Voorraad goederen	€ 106.000	
Debiteuren	€ 13.000	
Bank	€ 25.000	
Kasgeld	€ 7.000	
Eigen vermogen		€ 400.000
Hypothecaire lening		€ 760.000
Crediteuren		€ 50.600
Schoonmaakkosten	€ 600	
Kostprijs verkopen	€ 4.000	
Opbrengst verkopen		€ 5.000
	€1.215.600	€1.215.600

Van saldibalans naar eindbalans en winst- en verliesrekening

Uit de saldibalans gaan de balansrekeningen naar de eindbalans, terwijl de resultaatrekeningen worden overgebracht naar de winst- en verliesrekening:

Kolommenbalans per 31-12-2021	Saldibalans per 31-12-2021		Winst- en verliesrekening over 2021		Eindbalans per 31-12-2021	
	Debet	Credit	Debet	Credit	Debet	Credit
Gebouwen	€ 800.000				€ 800.000	
Machines	€ 200.000				€ 200.000	
Computersyste- men	€ 10.000				€ 10.000	
Auto's	€ 50.000				€ 50.000	
Voorraad goe- deren	€ 106.000				€ 106.000	
Debiteuren	€ 13.000				€ 13.000	
Bank	€ 25.000				€ 25.000	
Kasgeld	€ 7.000				€ 7.000	
Eigen vermogen		€ 400.000				
Hypothecaire lening		€ 760.000				€ 760.000
Crediteuren		€ 50.600				€ 50.600
Schoonmaak- kosten	€ 600		€ 600			
Kostprijs verko- pen	€ 4.000		€ 4.000			
Opbrengst ver- kopen		€ 5.000		€ 5.000		
	€1.215.600	€1.215.600	€4.600	€5.000	€1.211.000	€810.600

De bedragen die op een balansrekening staan, gaan van de saldibalans naar de eindbalans, terwijl de regels van de resultaatrekeningen worden overgebracht naar de winst- en verliesrekening.

Merk op dat het eigen vermogen nog niet naar de eindbalans is gebracht. In de winst- en verliesrekening zien we een saldo van €5.000 min €4.600 is €400, wat een winst is. De opbrengst is immers groter dan de kosten. Feitelijk is dit de toename van het eigen vermogen, want de onderneming is €400 rijker geworden. Die €400 zetten we op de winst- en verliesrekening aan de debetkant, waardoor de winst- en verliesrekening in evenwicht is.

Het oude eigen vermogen was €400.000; het wordt verhoogd met het winst-saldo van €400 tot een eind eigen vermogen van €400.400.

Kolommenbalans per 1-1-2021	Saldibalans		Winst- en verliesrekening		Eindbalans	
	Debet	Credit	Debet	Credit	Debet	Credit
Gebouwen	€ 800.000				€ 800.000	
Machines	€ 200.000				€ 200.000	
Computersyste- men	€ 10.000				€ 10.000	
Auto's	€ 50.000				€ 50.000	
Voorraad goederen	€ 106.000				€ 106.000	
Debiteuren	€ 13.000				€ 13.000	
Bank	€ 25.000				€ 25.000	
Kasgeld	€ 7.000				€ 7.000	
Eigen vermogen		€ 399.000				€ 400.400
Hypothecaire le- ning		€ 760.000				€ 760.000
Crediteuren		€ 50.600				€ 50.600
Schoonmaakkos- ten	€ 600		€ 600			
Kostprijs verkopen	€ 4.000		€4.000			
Opbrengst verko- pen		€ 5.000		€5.000		
Winstsaldo			€ 400			
	€1.215.600	€1.215.600	€5.000	€5.000	€1.211.000	€1.211.000

Het saldo van de winst- en verliesrekening is het winstsaldo van de periode; het wordt op de winst- en verliesrekening geplaatst, zodat deze in evenwicht is.

Oud eigen vermogen plus winstsaldo (of min verliessaldo) is het nieuw eigen vermogen.

De balans en de winst- en verliesrekening kunnen we op de bekende wijze presenteren als:

Debet	Balans per 31-12-2021		Credit	
<i>Bezittingen</i>			<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000		Eigen vermogen	€ 400.400
Machines	€ 200.000		Hypothecaire lening	€ 760.000
Computersystemen	€ 10.000		Crediteuren	€ 50.600
Auto's	€ 50.000			
Voorraad goederen	€ 106.000			
Debiteuren	€ 13.000			
Bank	€ 25.000			
Kasgeld	€ 7.000			
	€1.211.000			€1.211.000

Debet	Winst- en verliesrekening over 2021		Credit
Kostprijns verkopen	€4.000	Opbrengst verkopen	€5.000
Schoonmaakkosten	€ 600		
Saldo winst	€ 400		
	€5.000		€5.000

Het winstsaldo

We herhalen nog de belangrijkste bijzonderheden.

We zien dat op de winst- en verliesrekening een winstsaldo wordt bepaald, dat is de winst die de onderneming in de afgelopen periode (bijvoorbeeld het jaar 2021) heeft gemaakt. Door het vermelden van het winstsaldo is de winst- en verliesrekening in evenwicht. Ook de post *Eigen vermogen* verdient een toelichting. Op de eindbalans zien we als het *Eigen vermogen* €400.400 staan, dat is inclusief de €400 winst over 2021. We hadden echter ook een aparte balansrekening kunnen gebruiken om het winstsaldo tot uitdrukking te brengen: *Winstsaldo boekjaar*; hier zien we dan hetzelfde bedrag weergegeven als op de winst- en verliesrekening als saldo was bepaald. De post *Winstsaldo* is dus de koppeling tussen winst- en verliesrekening en eindbalans. Het nieuwe eigen vermogen vinden we dan terug op de beginbalans van 2022.

Winstsaldo

Debet	Balans per 31-12-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV en Schulden</i>	
Gebouwen	€ 800.000	<i>Eigen vermogen</i>	€ 400.000
Machines	€ 200.000	<i>Winstsaldo boekjaar</i>	€ 400
Computersystemen	€ 10.000	Hypothecaire lening	€ 760.000
Auto's	€ 50.000	Crediteuren	€ 50.600
Voorraad goederen	€ 106.000		
Debiteuren	€ 13.000		
Bank	€ 25.000		
Kasgeld	€ 7.000		
	€1.221.000		€1.221.000

De verdere gedetailleerde uitwerking wordt besproken in hoofdstuk 6 over de financiële jaarafsluiting.

Omdat we het erg belangrijk vinden dat de lezer zich de boekhoudkundige methode goed eigen maakt, geven we nogmaals een voorbeeld. Dit keer beperken we ons echter tot het verwerken van de financiële feiten en het opstellen van de saldibalans, de winst- en verliesrekening en de eindbalans van de maand juni.

Van een onderneming is de balans per 31 mei 2021 bekend:

Debet	Balans per 31-05-2021		Credit
<i>Bezittingen</i>		<i>EV</i>	
Gebouwen	€450.000	Gestort door eigenaar Paul de	
Inventaris	€ 40.000	Groot	€129.750
Bedrijfsauto	€ 12.000	VV	
Voorraad goederen	€ 35.000	Hypothecaire lening	€400.000
Debiteuren	€ 4.500	Crediteuren	€ 32.250
Bank	€ 17.250		
Kasgeld	€ 3.250		
	€562.000		€562.000

In de maand juni deden zich de volgende transacties voor:

Datum	Financieel feit	Bedrag
2 juni	Crediteurenbetaling via bank	€20.000
4 juni	Inkoop op rekening bij leverancier Kruit	€ 7.500
8 juni	Contante verkoop: goederen met inkoopwaarde van € 5.000 verkocht voor:	€ 8.250
18 juni	Via kas betaald: bedrijfsauto getankt	€ 60
19 juni	Verkoop aan debiteur Pieterse: goederen met een inkoopwaarde van € 10.000 voor:	€29.000
21 juni	Contant ontvangen: debiteur Maassen betaalt openstaande schulden voor:	€ 1.800
22 juni	Via bank ontvangen: debiteur Pieterse betaalt openstaande schulden voor:	€22.500
24 juni	Crediteurenbetaling via bank: openstaande factuur van leverancier Kruit	€ 7.250
28 juni	Afgeschreven van de bankrekening: hypotheekaflossing juni	€ 2.000
28 juni	Afgeschreven van de bankrekening: interestkosten hypotheecaire lening	€ 1.450

De journaalposten van bovenstaande transacties luiden:

2 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Crediteuren	€20.000	
Aan	Bank		€20.000

4 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Voorraad goederen	€7.500	
Aan	Crediteuren		€7.500

8 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Kas	€8.250	
Aan	Opbrengst verkopen		€8.250
	Inkoopwaarde goederen	€5.000	
Aan	Voorraad goederen		€5.000

18 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Brandstofkosten	€60	
Aan	Kas		€60

19 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Debiteuren	€29.000	
Aan	Opbrengst verkopen		€29.000
	Inkoopwaarde goederen	€10.000	
Aan	Voorraad goederen		€10.000

21 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Kas	€1.800	
Aan	Debiteuren		€1.800

22 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Bank	€22.500	
Aan	Debiteuren		€22.500

24 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Crediteuren	€7.250	
Aan	Bank		€7.250

28 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Hypothecaire lening	€2.000	
Aan	Bank		€2.000

28 juni

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	Interestkosten	€1.450	
Aan	Bank		€1.450

Opdracht: stel nu zelf de grootboekrekeningen samen aan de hand van de beginbalans en de journaalposten hierboven.

Na bijwerken van de betreffende grootboekrekeningen resulteert de volgende kolommenbalans:

Kolommenbalans per 30 juni 2021	Saldibalans		Winst- en verliesrekening		Eindbalans	
	Debet	Credit	Debet	Credit	Debet	Credit
Gebouwen	€450.000				€450.000	
Inventaris	€ 40.000				€ 40.000	
Bedrijfsauto	€ 12.000				€ 12.000	
Voorraad goederen	€ 27.500				€ 27.500	
Debiteuren	€ 9.200				€ 9.200	
Bank	€ 9.050				€ 9.050	
Kasgeld	€ 13.240				€ 13.240	
Eigen vermogen		€ 129.750				€150.490
Hypothecaire lening		€398.000				€398.000
Crediteuren		€ 12.500				€ 12.500
Opbrengst verkopen		€ 37.250		€37.250		
Inkoopwaarde verkopen	€ 15.000		€15.000			
Brandstofkosten	€ 60		€ 60			
Interestkosten	€ 1.450		€ 1.450			
Winstsaldo			€20.740			
	€577.500	€577.500	€37.250	€37.250	€560.990	€560.990

We benadrukken nogmaals vier aspecten uit de kolommenbalans waarvan de lezer zich bewust moet zijn:

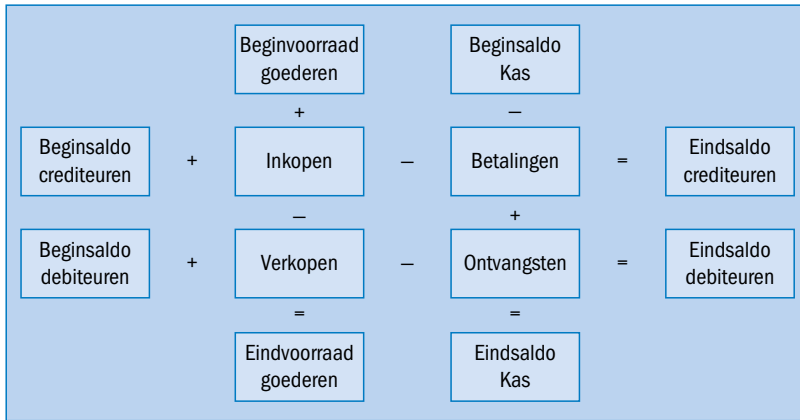
- 1 De debet- en credittingen in de saldibalans, in de winst- en verliesrekening en in de eindbalans zijn altijd in evenwicht, dus aan elkaar gelijk.
- 2 Het eigen vermogen op de saldibalans is gelijk aan het eigen vermogen uit de beginbalans.
- 3 Het resultaat, hier een winst, is alleen zichtbaar in de winst- en verliesrekening.
- 4 Het eigen vermogen in de eindbalans is gelijk aan het eigen vermogen op de saldibalans plus of min het resultaat uit de winst- en verliesrekening. Winsten worden erbij opgeteld, verliezen worden ervan afgetrokken.

Nog een laatste opmerking: merk op dat er na de crediteurenbetaling van 2 juni een negatief banksaldo is van €2.750. Als er op dat moment een balans zou worden opgesteld, staat er dus een bankschuld ter grootte van dat bedrag aan de creditzijde van die balans.

Netwerk van controletotalen

Alle bedragen die in het grootboek zijn opgenomen, vertonen uiteraard een grote samenhang. Wanneer een getal wijzigt, heeft dat ook gevolgen voor een ander getal. Concreet: wanneer een bedrag wijzigt op een bepaalde grootboekrekening heeft dat ook gevolgen voor het bedrag op een andere grootboekrekening. Vandaar dat een balans en een winst- en verliesrekening, maar ook grootboekrekeningen altijd in evenwicht zijn. Wanneer we van bovenaf op de financiële administratie kijken, kunnen we voor een handelsbedrijf het zogenoemde netwerk van controletotalen waarnemen, zoals getekend is in figuur 1.10.

FIGUUR 1.10 Netwerk van controletotalen

Waardekringloopmodel

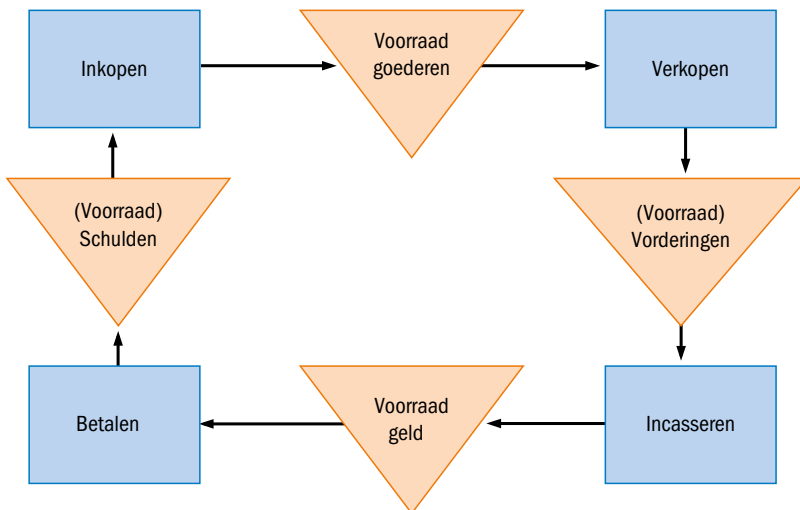
In een onderneming gaat veel geld om en daarom is het van belang om controle uit te oefenen. Eigenlijk is een hogere doelstelling dat de ondernemingsleiding ‘in control’ wil zijn: zij wil het bedrijf kunnen beheersen (beheersen is een vertaling van de Engelse term *control*). We hebben eerder gezien dat grootboekrekeningen een sluitend geheel vormen dat in evenwicht is. De journaalposten die we hebben gemaakt, waren om die reden in evenwicht; hetzelfde geldt voor de balans en voor de winst- en verliesrekening. De verbanden en samenhang in de financiële administratie kunnen ook worden geïllustreerd met het waardekringloopmodel, zoals weergegeven in figuur 1.11, dat met name de verbanden toont tussen de goederenstroom (logistiek) en de geldstroom (financieel).

Control

Waarde-
kringloopmodel

Goederenstroom
Geldstroom

FIGUUR 1.11 Waardekringloopmodel

In deze figuur zijn zowel voorraadgrootheden als stroomgrootheden afgebeeld. De stroomgrootheden zijn de blauwe rechthoeken, terwijl de oranje driehoeken de voorraadgrootheden zijn. Anders gezegd: de oranje driehoeken staan op de balans.

Uiteraard is zowel het netwerk van controletotalen als het waardekringloopmodel standaard in het ERP-systeem opgenomen.

1.4 Het rekeningenstelsel

LEERDOEL

- De student kan het verschil en de samenhang tussen balansrekeningen en resultaatrekeningen in de systematiek van het rekeningenstelsel benoemen en uitleggen.

Het aantal grootboekrekeningen dat we in de vorige paragraaf hebben gebruikt, is erg beperkt. In de praktijk zien we dat ondernemingen vaak erg veel grootboekrekeningen hebben, omdat de behoefte bestaat om totaalbedragen verder te specificeren. Zo zou je kunnen volstaan met één rekening *Bedrijfskosten*, maar in het kader van de analyse van het cijfermateriaal vinden we het toch wel heel gemakkelijk om vele kostenrekeningen te gebruiken. We noemen een aantal voorbeelden:

- afschrijvingskosten
- huisvestingskosten
- autokosten
- verkoopkosten
- personeelskosten
- administratiekosten
- telefoon- en internetkosten
- enzovoorts.

Maar misschien is alleen *Personeelskosten* onvoldoende, want willen we ook een onderscheid in:

- salariskosten directie
- salariskosten overig
- vakantietoelage
- kosten werkgeversdeel pensioenpremies
- kledingtoelage
- cursus- en trainingskosten
- reiskosten woon-werkverkeer
- reiskosten dienstreizen
- enzovoorts.

De door een onderneming gebruikte set van grootboekrekeningen noemen we het (grootboek)rekeningenschema. Het spreekt voor zich dat een rekeningenschema moet aansluiten bij de aard van de onderneming. Zo zal een multinational vaak een veel uitgebreider rekeningenschema hebben dan een regionale onderneming met slechts één vestiging, hoewel beide ondernemingen wellicht dezelfde soort producten verkopen. Maar ook

(Grootboek)rekeningenschema

Aard van de onderneming

de aard van de onderneming stelt specifieke eisen aan een rekeningenschema; zo zal een huisartspraktijk grootboekrekeningen gebruiken die je niet zult tegenkomen bij bijvoorbeeld een supermarkt (denk aan de grootboekrekening *Te vorderen van zorgverzekeraars*).

Decimaal rekeningensstelsel

Toch is het natuurlijk wel handig om rekeningenschema's zo veel mogelijk vergelijkbaar te maken. Daarom wordt het zogenoemd decimaal rekeningenschema vaak gehanteerd: het eerste cijfer van een grootboekrekeningnummer verwijst naar een bepaalde rubriek. In de vorige eeuw is een indeling gemaakt van tien rubrieken, waarvan we in tabel 1.1 de inmiddels niet meer gebruikte rubrieken 5, 6 en 7 hebben weggelaten. Die rubrieken worden met name niet meer gebruikt door de introductie van ERP-systemen, omdat die informatie tegenwoordig op een andere plaats in het ERP-systeem wordt bijgehouden. In de tweede kolom van tabel 1.1 is aangegeven of de rubriek balansrekeningen (B) of resultaatrekeningen (R) bevat.

TABEL 1.1 Rubriekenindeling grootboekrekeningen

Rubriek	B/R	Omschrijving
0	B	Vaste activa, eigen vermogen, voorzieningen en vreemd vermogen lang
1	B	Vorderingen, liquide middelen en schulden op korte termijn
2	B	Tussenrekeningen
3	B	Voorraadrekeningen
4	R	Kostenrekeningen (kostensoorten)
8	R	Verkooprekeningen
9	R	Analyse winst- en verliesrekening

Het grootboek in een ERP-systeem

Grootboekrekeningen worden met name gebruikt om informatie te verzamelen om een externe balans en een externe winst- en verliesrekening te maken. In die externe winst- en verliesrekening wordt niet over alle kostenspecificaties gerapporteerd. In ERP-systemen zijn andere methodieken dan het boeken op grootboekrekeningen voorhanden voor uitgebreidere interne rapportagedoeleinden. Deze methodieken (vooral subadministraties) zullen we verderop in dit boek bespreken.

Het voert te ver om de inhoud van elke rubriek in detail te bespreken. We komen de rekeningen in de loop van dit boek steeds weer tegen. Rubriek 2 is een rubriek waarin we allerlei tussenrekeningen zullen plaatsen (zoals geld onderweg tussen kas en bankrekening van hetzelfde bedrijf, zie paragraaf 1.6). Met deze tussenrekeningen kunnen we een verschil in tijd overbruggen (bijvoorbeeld tussen het moment van het verzenden van een verkooporder en het factureren van die order) en tevens controles uitoefenen: op een zeker moment moet de rekening een saldo van €0 vertonen. We

Decimaal rekeningenschema

Rubriek

Balansrekeningen

Resultaatrekeningen

Kosten-specificaties

Tussenrekeningen

zeggen dan wel dat de rekening *glad loopt*. Om die reden noemen we deze tussenrekeningen vaak *controlerende tussenrekeningen*.

Grootboekrekeningen worden binnen elke rubriek overigens vaak onderverdeeld in subrubrieken (het tweede cijfer van het rekeningnummer geeft de subrubriek aan). Natuurlijk kun je bij veel grootboekrekeningen ook nog verder onderverdelen op basis van sub-subrubrieken.

Bijvoorbeeld:

1100 Rabobank

1110 ING-bank

1120 SNS-bank

...

1300 Debiteuren binnenland

1310 Debiteuren EU

1320 Debiteuren niet-EU

...

1500 Crediteuren binnenland

1510 Crediteuren EU

1520 Crediteuren niet-EU.

Grootboekrekeningen hebben geen vast aantal cijfers (wel binnen een en dezelfde onderneming); als er nummers van meer cijfers worden gebruikt, kun je een verdergaande systematische indeling van het grootboekrekeningschema maken. Ieder bedrijf heeft een eigen grootboekrekeningschema, dat anders is samengesteld en mogelijk een andere rubriekindeling kent. Ook in het toepassingsboek zul je zien dat soms een andere indeling wordt gebruikt in het door jou gebruikte ERP-systeem.

In het vervolg wordt bij boekingen (journaalposten) telkens het rubrieknummer voor de rekening geplaatst.

Rekening glad loopt

Controlerende tussenrekeningen

Subrubrieken

1

1.5 Omzetbelasting

LEERDOEL

- De student kan eenvoudige omzetbelastingstransacties verwerken in de boekhouding.

Omzetbelasting (kortweg: OB) is een vorm van belasting waarbij de overheid belastinggeld bij aankoop van producten door de eindgebruiker/verbruiker binnenhaalt via de ondernemingen die de verkooptransactie genereren. De wetgever heeft bepaald dat dit gebeurt door het systeem van de Belasting Toegevoegde Waarde (kortweg btw). De overheid heft diverse soorten belastingen, waarvan de belasting toegevoegde waarde een belangrijke is. Deze belasting is namelijk een grote inkomstenbron van de Nederlandse overheid. In de miljoenennota 2018 vermeldt het overzicht van de inkomsten van de

Omzetbelasting
OB

Belasting Toegevoegde Waarde

Btw

Rijksoverheid 2019 een belastingopbrengst van €303 miljard (www.rijksoverheid.nl). Hiervan was 60,5 miljard, ofwel 20 procent, afkomstig uit de btw. Alleen de inkomsten uit de loon- en inkomstenbelasting (63,4 miljard) en de premies voor werknemersverzekeringen (68,6 miljard) waren groter. Het is daarom goed voor te stellen dat de overheid de afdracht van deze belasting door organisaties nauwlettend in de gaten houdt en dat bedrijven die hiermee fouten maken (of proberen te frauderen) op sancties kunnen rekenen.

Het basisidee van de btw is erg simpel, we geven het volgende voorbeeld: Tomatenkwekerij Toma koopt plantgoed en meststoffen in van diverse leveranciers. De verzamelde inkoopgegevens zien er als volgt uit:

Goederenbedrag	€5.000
Omzetbelasting 9%	€ 450
Totale inkoop	€5.450

De verkoopgegevens van Toma luiden als volgt:

Omzet aan winkeliers	€8.000
Omzetbelasting 9%	€ 720
Totale verkoop	€8.720
Bijbehorende kostprijs	€5.000

Samenvattend kunnen we vaststellen dat

- er aan omzetbelasting door Toma €450 is betaald in de betaling van €5.450 aan de leveranciers van Toma; in de praktijk noemen we dit vaak de *voorbelasting*.
- er aan omzetbelasting door Toma €720 is ontvangen in de ontvangst van €8.720 van de winkeliers die klant zijn van Toma.

Bij inkoop
betaalde
omzetbelasting

Bij verkoop
ontvangen
omzetbelasting

De onderneming draagt geen kosten van omzetbelasting, de bij inkoop betaalde omzetbelasting wordt teruggevorderd van de Belastingdienst, terwijl de bij verkoop ontvangen omzetbelasting aan de Belastingdienst moet worden afgedragen.

We zullen dit illustreren met de boekingen.

De inkoop:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	3 Voorraad goederen	€5.000	
	1 Te vorderen OB	€ 450	
Aan	1 Crediteuren		€5.450

We zien hier een nieuwe grootboekrekening: *Te vorderen OB*, die aangeeft dat we de omzetbelasting die we aan de leveranciers moeten betalen, teruggevorderd gaat worden van de Belastingdienst. De rekening *Te vorderen OB* is een balansrekening, meer specifiek een rekening van bezit.

De verkoop:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Debiteuren	€8.720	
Aan	1 Te betalen OB		€ 720
Aan	8 Opbrengst verkopen		€8.000
+			
	8 Kostprijs verkopen	€5.000	
Aan	3 Voorraad goederen		€5.000

Ook hier zien we een nieuwe grootboekrekening: *Te betalen OB*, die aangeeft dat de omzetbelasting die we van de klanten gaan ontvangen, betaald zal moeten worden aan de Belastingdienst. De rekening *Te betalen OB* is een balansrekening, meer specifiek een rekening van schuld.

Tarieven en vrijgestelde prestaties

Voor de omzetbelasting gelden veel (vaak zeer gedetailleerde) regels, die vermeld staan in de Wet op de omzetbelasting. Daarin wordt bijvoorbeeld aangegeven dat er verschillende tarieven worden gehanteerd:

- 0 procent in het geval van export. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in uitvoer naar landen buiten de EU en uitvoer naar EU-landen. Een levering aan een EU-land staat bekend onder de naam 'intracommunautaire levering'.
- 9 procent in het geval van goederen en diensten die op een lijst aan de wet zijn toegevoegd. Het gaat hier bijvoorbeeld om eerste levensbehoeften. Dit tarief wordt gebruikt in het voorbeeld in deze paragraaf en staat bekend als 'btw-laag'.
- 21 procent in alle overige gevallen; dit tarief duiden we aan als 'btw-hoog'.

Tarieven

De genoemde percentages golden op het moment van schrijven van dit boek, maar worden tussentijds weleens door de landelijke overheid aangepast. Gelukkig voorzien veel ERP-systemen in een routine om de btw-tarieven aan te passen wanneer een tariefswijziging optreedt.

Naast genoemde tarieven kan het zijn dat de levering van bepaalde goederen en diensten geheel van omzetbelasting is vrijgesteld. Ook van deze prestaties (leveringen) is een lijst in de wet opgenomen. Omdat dan bij verkoop geen OB wordt afgedragen, heeft de wetgever bepaald dat in dat geval ook geen OB mag worden teruggevraagd van de bij inkoop betaalde OB. Vrijgesteld wordt dus anders behandeld dan het 0%-tarief! Voor verdere details over de omzetbelasting verwijzen we naar de belastingliteratuur.

Vrijgesteld

De aangifte OB

Iedere maand (bij sommige bedrijven per kwartaal of per jaar) stelt de onderneming een aangifte omzetbelasting op. Dit is een opgave van de omzet en de inkomsten met bijbehorende omzetbelastingbedragen. Er is een speciale grootboekrekening voor in gebruik: *Af te dragen OB*. Hiermee berekent de onderneming zelf het aan de Belastingdienst verschuldigde bedrag. Meteen daarna wordt dat bedrag daadwerkelijk betaald ('afgedragen').

Aangifte omzetbelasting

Natuurlijk controleert de Belastingdienst met enige regelmaat de aangiften door deze te vergelijken met de werkelijkheid.

We gaan verder met ons eerdere voorbeeld. De ondernemer, in ons geval Toma, vult dus zelf een aangifte omzetbelasting in en vermeldt daarop de volgende bedragen (wanneer alleen de eerdergenoemde twee mutaties zouden zijn voorgekomen):

	Bedrag exclusief OB	Bedrag van de OB
Omzet	€8.000	€720
Af: Voorbelasting over inkoop	€5.000	€450
Totaal af te dragen		€270

Toma moet dus €270 afdragen aan de Belastingdienst. Van deze aangifte wordt geboekt:

	Grootboekrekeningen	Debet	Credit
	1 Te betalen OB	€720	
Aan	1 Te vorderen OB		€450
Aan	1 Af te dragen OB		€270

We zien dat de acute schuld aan de Belastingdienst wordt gecrediteerd op de (schuld)rekening *Af te dragen OB*.

Feitelijk draagt Toma de omzetbelasting over de door het eigen bedrijf toegevoegde waarde af aan de Belastingdienst. Die toegevoegde waarde (inkoop voor €5.000 en verkoop voor €8.000) is €3.000, de daarbij horende btw is 9 procent van €3.000 = €270. Daarom wordt omzetbelasting vaak aangeduid met btw. Eigenlijk heet de belastingsoort omzetbelasting, maar deze wordt geheven door het systeem van belasting toegevoegde waarde.

De schuld wordt per bank betaald en we boeken:

	Grootboekrekeningen	Debet	Credit
	1 Af te dragen OB	€270	
Aan	1 Bank		€270

Na deze boekingen vertonen de grootboekrekeningen het volgende beeld:

Debet	Te vorderen OB		Credit
Inkoop (1)	€450	Aangifte (3)	€450

Debet	Te betalen OB		Credit
Aangifte (3)	€720	Verkoop (2)	€720

Debet	Af te dragen OB		Credit
Betaling (4)	€270	Aangifte (3)	€270

Zoals uit dit voorbeeld blijkt, resteert na afloop van deze periode, maar vóór de betaling aan de Belastingdienst, per saldo een schuld van €270 aan omzetbelasting. Dit is ook logisch: Toma koopt goederen in voor €5.000 en verkoopt tomaten voor €8.000. Er is dus €3.000 aan waarde toegevoegd door Toma. Over deze toegevoegde waarde wil de overheid 9 procent btw (= €270) ontvangen. Het is echter ook mogelijk dat de onderneming na afloop van deze periode een vordering op de overheid heeft. Dit zou het geval zijn geweest als de omzet lager was dan de inkopen in deze periode. Stel je voor dat de omzet in deze periode geen €8.000 maar €4.000 was geweest, bijvoorbeeld doordat slechts een gedeelte van de tomaten rijp genoeg was om geplukt en verkocht te worden. In dat geval heeft Toma nog altijd €450 btw te vorderen, maar slechts €360 btw te betalen, per saldo dus €90 te vorderen.

1.6 Geld onderweg

- De student kan het nut van de rekening *Geld onderweg* aangeven en deze toepassen in transacties.

Wanneer we geld uit de kas halen en op de bankrekening storten, krijgen we te maken met een dubbele boeking.

Aan de hand van de kasbon (€300 uit de kas gehaald om op de bankrekening te storten) zouden we kunnen boeken:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€300	
Aan	1 Kas		€300

En wanneer we de (digitale) afrekening van de bank opzoeken, zouden we hiervan kunnen boeken:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€300	
Aan	1 Kas		€300

Kruisposten

We hebben daarmee twee dezelfde boekingen gemaakt, waardoor feitelijk geen €300, maar het dubbele bedrag op de beide grootboekrekeningen wordt geboekt. Dat is uiteraard niet de bedoeling, vandaar dat we een tussenrekening introduceren: de rekening *Kruisposten*. Als we die rekening consequent gebruiken, is het probleem opgelost.

Vanuit de kastransactie (grootboekrekening *Kas* wordt gebruikt) boeken we nu:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	2 Kruisposten	€300	
Aan	1 Kas		€300

En vanuit de bankafrekening (grootboekrekening *Bank* wordt gebruikt) boeken we:

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€300	
Aan	2 Kruisposten		€300

Nu zien we dat de grootboekrekening *Bank* gedebiteerd wordt met €300 en de grootboekrekening *Kas* gecrediteerd wordt met €300, zoals we het hadden bedoeld. De rekening *Kruisposten* loopt na beide boekingen glad: deze heeft geen saldo meer.

De grootboekrekeningen zien er als volgt uit:

Debet	Kas	Credit
	Kasbon	€300

Debet	Kruisposten	Credit
Kasbon	€ 300	Bankafrekening €300

Debet	Bank	Credit
Bankafrekening	€300	

De grootboekrekening *Kruisposten* wordt gebruikt bij alle transacties tussen kas en eigen bankrekening, en tussen eigen bankrekeningen onderling (bijvoorbeeld van de eigen Raborekening naar de eigen ING-rekening). Soms wordt als rekeningnaam ook wel *Geld onderweg* gebruikt.

Begrippenlijst

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Aangifte omzetbelasting	VAT Declaration	Overzicht dat de onderneming periodiek (digitaal) bij de Belastingdienst inlevert en waarin de berekening staat van het af te dragen bedrag aan omzetbelasting.
Aanmaken van een grootboekrekening	To Create a G/L Account	Overnemen van het saldo van de beginbalans op een grootboekrekening.
Accountant	Chartered Accountant	Financieel deskundige die bevoegd is om een verklaring af te geven over de juistheid en volledigheid van de door een onderneming opgemaakte jaarrekening.
Administratiekantoor	Accounting Firm	Onafhankelijke financiële instelling die de boekhouding verzorgt van veelal zeer kleine ondernemingen, die dit hebben uitbesteed.
Balansrekening (balansrekeningen)	Balance G/L Account	Grootboekrekening waarop een bezitting, een schuld of het eigen vermogen wordt geregistreerd.
Bedrijfsadministratie (boekhouding)	Bookkeeping / Accounting	Het totaal van alle financiële registraties en rapportages binnen een onderneming.
Bedrijfsproces (bedrijfsprocessen)	Business Process	Samenhangend geheel van bij elkaar horende activiteiten, die starten met een (klant)vraag en eindigen wanneer aan deze vraag volledig is voldaan. Voorbeeld is het verkoopproces, dat start met de order van een klant en, via levering van de goederen en facturering van de order, eindigt wanneer de klant zijn schuld aan de onderneming heeft betaald.
Beginbalans	Opening Balance Sheet	Balans per begindatum van de periode. De beginbalans moet gelijk zijn aan de eindbalans van de voorafgaande periode; alleen de winst van de afgelopen periode is verwerkt.

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Beginsaldo	Opening Balance	Beginstand van een rekening, meestal overgenomen van de beginbalans van dezelfde datum.
Belasting Toegevoegde Waarde	Value Added Tax (VAT)	Systeem van belastingheffing waarbij de bij inkoop betaalde OB kan worden teruggevorderd en de bij verkoop ontvangen OB moet worden betaald, zodat per saldo de OB over de waardetoevoeging door de betrokken onderneming aan de Belastingdienst moet worden afgedragen.
Bezittingen	Assets	Zaken die een onderneming in bezit kan hebben, zoals gebouwen, apparatuur, vervoermiddelen, goederen, tegoeden op klanten en kasgeld.
Bij inkoop betaalde omzetbelasting	VAT Receivable	Omzetbelasting die is inbegrepen in het factuurbedrag dat betaald is aan de leverancier. Die leverancier moet het ontvangen bedrag afdragen aan de Belastingdienst.
Bij verkoop ontvangen omzetbelasting	VAT Payable	Omzetbelasting die is inbegrepen in het factuurbedrag dat in rekening is gebracht aan de klant.
Boekhouden	Bookkeeping	Systeem van registreren van veranderingen in de financiële cijfers van een onderneming, meer concreet de waarde en omvang van bezittingen, schulden en het eigen vermogen. Dit omvat ook het gedetailleerd aantekening houden van allerlei kosten en opbrengsten die het ondernemen met zich meebrengt.
Boekhoudkundig model	Bookkeeping Model	Model waarin de achtereenvolgende stappen van het bijhouden van een financiële administratie worden weergegeven.
Boekhoudpakket	Bookkeeping Software	Softwaretoepassing die uitsluitend de financiële mutaties van een onderneming registreert en daarover kan rapporteren. Een boekhoudpakket is veel simpeler (en ook minder geïntegreerd) dan een ERP-systeem.
Boeking (boekingen)	Posting	Registratie in het financieel systeem.
Boeking en journaalpost	Posting	Registratie in de subadministratie, respectievelijk in het grootboek.

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Boekingsregels	Posting Rules	Regels die aangeven hoe financiële feiten in het grootboek moeten worden geregistreerd.
btw	VAT	Belasting Toegevoegde Waarde.
Control	To Control	Beheersing.
Controlerende tussenrekening	Suspense Account	Tussenrekening die specifiek voor controledoelende wordt gebruikt en waarvan het glad lopen regelmatig wordt gecontroleerd.
Crediteuren	Accounts Payable (A/P)	Leveranciers aan wie de onderneming geld schuldig is, doordat men op rekening heeft ingekocht en nog niet heeft betaald.
Creditzijde	Credit Side	Rechterzijde van diverse financiële overzichten, zoals balans, winst- en verliesrekening en grootboekrekening.
Debetzijde	Debit Side	Linkerzijde van diverse financiële overzichten, zoals balans, winst- en verliesrekening en grootboekrekening.
Debiteuren	Accounts Receivable (A/R)	Klanten die geld aan de onderneming schuldig zijn, doordat ze op rekening hebben gekocht en nog niet hebben betaald.
Decimaal rekeningenschema	Account Schedule (decimal)	Grootboekrekeningenschema dat in beginsel is gebaseerd op het gebruik van maximaal tien rubrieken.
Eigen vermogen	Equity	Bedrag dat de werkelijke waarde van de onderneming vertegenwoordigt, het verschil tussen bezittingen en schulden.
Eindbalans	Closing Balance Sheet	Balans die wordt opgemaakt aan het einde van een periode en waarin het totaalresultaat van die afgelopen periode wordt getoond.
ERP-systeem (systemen)	ERP system	Ondernemingsbrede geïntegreerde bedrijfsinformatiesystemen, die (vrijwel) alle bedrijfsprocessen ondersteunen.
Financieel informatievoorzieningsproces	Financial Information and Reporting Flow	Het proces van vastleggen en bewerken van gegevens om te komen tot financiële informatie, gericht op het sturen van de onderneming en het afleggen van verantwoording.

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Geautomatiseerd en geïntegreerd informatiesysteem	Integrated Computerized Information System	Informatiesysteem dat wordt bijgehouden met een computersysteem en dat vele aspecten belicht wanneer een bepaalde activiteit wordt uitgevoerd.
Geautomatiseerde administratie	Automated Bookkeeping	Administratie die wordt bijgehouden met behulp van een computersysteem.
Geldstroom	Money Flow	Onderdeel van het waardekringloopmodel dat het proces van het ontvangen van geld, het opslaan van geld en het afleveren van geld weergeeft.
Goederenstroom	Goods Flow	Onderdeel van het waardekringloopmodel dat het proces van het ontvangen van goederen, het opslaan van goederen en het afleveren van goederen weergeeft.
Grootboek	General Ledger (G/L)	Gespecificeerd overzicht per bezitting, schuld, eigen vermogen, kosten en opbrengsten.
Informatieanalyse	Information Analysis	Het analyseren van informatiebehoeften van gebruikers en daarna analyseren welke gegevens in het proces moeten worden vastgelegd om te kunnen voorzien in adequate informatie voor gebruikers.
Informatievoorziening	Information Reporting	Het verzamelen van gegevens en het bewerken daarvan om informatie te kunnen opleveren aan gebruikers.
Jaarverslag	Annual Report	Set van financiële documenten die middelgrote en grote ondernemingen jaarlijks moeten opmaken en publiceren (publicatie vindt vaak plaats na controle door de accountant).
Kosten	Costs	Geldswaarde van opofferingen die moeten worden gedaan om de onderneming te kunnen drijven; het betreft afnames van het eigen vermogen.
Kostenpost	Cost Item	Boeking van kosten of specificatie van de bedrijfskosten.
Kostenspecificaties	Cost Specification	Detailering van een totaalbedrag aan kosten in de onderliggende detailboekingen.
Kruisposten	Bridging Postings	Bedragen die worden overgeheveld tussen eigen bankrekeningen en/of de eigen kas.
Logistieke proces(sen)	Logistic Process	Processen die gekenmerkt worden door de doorstroming van goederen.

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Mutatie (mutaties)	Change	Verandering.
Nettowinst	Net Profit	Brutowinst (= Opbrengst verkopen min Kostprijs verkopen) min het bedrag van de bedrijfskosten.
Netwerk van controletotalen	Network of Control Totals	Schematisch overzicht van de verbanden tussen geld- en goederenbewegingen binnen een onderneming.
OB	VAT	Omzetbelasting.
Omzetbelasting	Sales Tax	Belasting die geheven wordt op de levering van goederen en diensten.
Opbrengsten	Revenues	Geldswaarde van omzet of andere baten die zijn gerealiseerd door het drijven van de onderneming; het betreft toenames van het eigen vermogen.
Persoonlijke administratie	Personal Finance	Systeem waarmee men kan bijhouden aan wie men wat uitgeleend heeft, welk bedrag er op enig moment is terugbetaald en hoeveel geld men zelf heeft.
Rapportagemogelijkheden	Reporting Possibilities	Mogelijkheden om overzichten te maken vanuit een softwarepakket.
Record	Record	Specificerend overzicht van een bepaalde grootheid, waarin diverse kenmerken en/of waarden van die grootheid zijn opgenomen.
Rekeningenschema (grootboek)	Account Schedule	Systematische indeling van grootboekrekeningen die door een bepaalde onderneming worden gebruikt.
Resultaat	Result	Winst of verlies.
Resultaatrekening (resultaatrekeningen)	P&L G/L Account	Grootboekrekening waarop kosten en opbrengsten worden geregistreerd.
Rubriek	Category	Groep van eenheden die een samenhangend geheel vormen, zoals de bij elkaar horende financiële grootboekrekeningen in rubriek 1.
Saldibalans	Trial Balance	Tussentijds overzicht (lijst) waarin de saldi op een zeker moment van alle grootboekrekeningen worden getoond.
Saldo	Balance	Het verschil tussen debetbedragen en creditbedragen op bijvoorbeeld een grootboekrekening.

Begrip	Engelse term	Omschrijving
Schulden	Liabilities	Bedragen die nog betaald moeten worden aan de bank, leveranciers, geldschieters en dergelijke.
Stroomgrootheid (stroomgrootheden)	Streaming Entity	Grootheid waarvan het totaal in een bepaalde periode wordt weergegeven, denk aan de omzet in een bepaalde periode, zoals een maand. Een stroomgrootheid is te vergelijken met een videofilm (opname van een bepaalde periode 'van-tot').
Subadministratie	Sub Ledger	Specificatie van een grootboekrekening in een aparte set rekeningen. Bijvoorbeeld de grootboekrekening Debiteuren wordt gespecificeerd in de subadministratie Debiteuren met een kaart per debiteur.
Subrubrieken	Sub Category	Nadere onderverdeling van een rubriek.
Tarief (tarieven)	Rate	Prijs per prestatie, bijvoorbeeld per arbeidsuur.
Transactie (transacties)	Transaction	Transactie, (financiële) gebeurtenis.
Tussenrekening (tussenrekeningen)	Suspense Account	Grootboekrekening waarop tijdelijk bedragen worden geboekt. Nadat alle transacties zijn afgewikkeld, zou er geen saldo op de tussenrekening meer mogen staan. Veelal in gebruik voor controledoelinden.
Verspilling	Excess	Meerverbruik van grondstoffen en uren.
Voorraadgrootheid (voorraadgrootheden)	Stock Entity	Grootheid waarvan de stand op een bepaald moment wordt weergegeven, denk aan Voorraad goederen op een bepaalde datum/tijd. Een voorraadgrootheid is te vergelijken met een foto (momentopname).
Vrijgesteld (OB)	Exemption	Prestaties waarover geen omzetbelasting hoeft te worden afgedragen.
Waardekringloopmodel	Value Cycle Model	Schematisch overzicht van goederenstromen en geldstromen binnen een onderneming.
Winst- en verliesrekening	Profit & Loss Statement (P&L)	Gespecificeerd overzicht van kosten en opbrengsten in een bepaalde periode. Het saldo van de winst- en verliesrekening toont de nettowinst van die periode.
Winstsaldo	Profit	Het verschil tussen de totale opbrengsten en de totale kosten in een bepaalde periode.

Opgaven

1.1 (paragraaf 1.1)

Kijk naar de definitie van het begrip *informatieverzorging*.

‘Onder informatieverzorging verstaan we het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, gericht op het verstrekken van informatie ten behoeve van het besturen, het laten functioneren en het beheersen van een bedrijf en ten behoeve van de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.’

Leg uit wat men in deze context met *systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens* bedoelt. Doe dit ook voor *het laten functioneren en ten behoeve van de verantwoording*.

1.2 (paragraaf 1.2)

Leg uit wat de meest essentiële verschillen zijn tussen zogenoemde ‘stand-alone’ systemen en een ERP-systeem.

1.3 (paragraaf 1.3)

Geef van onderstaande factoren aan of ze debet (D), credit (CR) of niet (N) op de balans zullen voorkomen. Het betreft telkens opzichzelfstaande factoren.

- 1 Een bedrijfspand dat gekocht werd.
- 2 Een bedrijfspand dat men huurt.
- 3 Een schuld bij de bank van €5.000.
- 4 Een kassaldo van €5.000.
- 5 Een vordering op een afnemer.
- 6 Een verkoopopbrengst.
- 7 Een schuld aan de Belastingdienst in verband met omzetbelasting over het afgelopen kwartaal.
- 8 De loonkosten van de maand februari.
- 9 De te betalen lonen van de maand februari.
- 10 De netto btw-vordering op de fiscus van afgelopen maand.

1.4 (paragraaf 1.3)

Geef van onderstaande factoren aan of ze debet (D), credit (CR), allebei (B) of niet (N) op de winst- en verliesrekening zullen voorkomen.

- 1 Een verkoopopbrengst.
- 2 De loonkosten van de maand februari.
- 3 De te betalen lonen van de maand februari.
- 4 De netto btw-verplichting aan de fiscus van afgelopen kwartaal.
- 5 De interestkosten van de hypothecaire lening.
- 6 De aflossing van de hypothecaire lening.
- 7 De verkoop op rekening aan een afnemer.
- 8 De ontvangst van het geld in verband met de verkoop op rekening.
- 9 Het verlies in verband met de verkoop van een verouderde machine.

1.5 (paragraaf 1.3)

Deze opgave maakt gebruik van de gelijkheid: Eigen vermogen (EV) = Bezittingen (B) minus Schulden (S).

- a De bezittingen zijn €80.000 en de schuld is €50.000. Hoeveel bedraagt het eigen vermogen?
- b Het eigen vermogen bedraagt €100.000 en de schuld is €50.000. Wat is de omvang van de bezittingen?
- c De bezittingen zijn €250.000 en het eigen vermogen is €150.000. Hoeveel bedragen de schulden?
- d De schuld bedraagt €70.000 en de bezittingen zijn €100.000. Hoe groot is het eigen vermogen?
- e Het eigen vermogen bedraagt €125.000 en de waarde van de bezittingen bedraagt in totaal vier keer de omvang van het eigen vermogen. Hoe groot zijn de schulden?

1.6 (paragraaf 1.3)

Deze opgave maakt gebruik van de gelijkheid: Eigen vermogen (EV) = Bezittingen (B) minus Schulden (S). Nu gaat het echter om *veranderingen* in EV, B of S.

- a De bezittingen daalden met €50.000, terwijl in diezelfde periode de schulden met €60.000 toenamen. Met welk bedrag wijzigde het eigen vermogen in die periode?
- b Het eigen vermogen groeide met €30.000, terwijl in diezelfde periode de schulden met €80.000 daalden. Met welk bedrag wijzigden de bezittingen in die periode?
- c De toename van de bezittingen was gelijk aan de toename van het eigen vermogen. Met welk bedrag wijzigden de schulden in die periode?

1.7 (paragraaf 1.3)

Deze opgave is een oefening in boekingsregels. Geef telkens aan wat er gebeurt met de bezittingen (B), de schulden (S) en/of het Eigen vermogen (EV) van handelsbedrijf Contreras ten gevolge van het opgetreden financiële feit. Is er sprake van een debitering of een creditering, of is er geen verandering? Van btw is geen sprake en het banksaldo is toereikend om eventuele betalingen te doen.

Ter illustratie een voorbeeld:

Transactie: een inkoop op rekening van een partij handelsgoederen waarbij de goederen en de inkoopfactuur werden ontvangen.

Gevolg: toename van de bezittingen (B) omdat de voorraad stijgt, derhalve een debitering. De schulden (S) nemen toe met hetzelfde bedrag; deze worden gecrediteerd. Per saldo wijzigt het Eigen vermogen (EV) niet.

- a Afnemer Latief betaalt zijn openstaande verkoopfactuur.
- b Een contante inkoop van een partij handelsgoederen. De goederen werden ontvangen.
- c Betaling van de inkoopschuld van Contreras bij leverancier Huijs.
- d Betaling van het salaris van medewerker Rooijackers.
- e Een partij van honderd dozen spijkers werd voor twee keer de inkoopwaarde à contant verkocht. De goederen werden verzonden.

- f Ontvangst van de factuur van Channouf Financieel advies in verband met een uitgevoerde opdracht.
- g Betaling van de maandelijkse aflossing van de hypotheekschuld bij de BBM-bank.
- h Betaling van de interestkosten in verband met de hypotheekschuld bij de BBM-bank.
- i Afnemer van Rijsingen betaalt 98 procent van zijn openstaande verkoopfactuur vanwege lichte beschadiging aan de ontvangen goederen. Het geld is op de rekening van de Sanasbank ontvangen.

1.8 (paragraaf 1.3)

Deze opgave is een oefening in boekingsregels. Geef per transactie aan welke rekeningen van bezit of schuld veranderen en voor welk bedrag. Geef ook de (eventuele) gevolgen voor het eigen vermogen aan.

Van btw is geen sprake en het banksaldo is toereikend om eventuele betalingen te doen.

Ter illustratie een voorbeeld:

Transactie: een inkoop op rekening van een partij handelsgoederen waar bij de goederen en de inkoopfactuur werden ontvangen. Het inkoopbedrag bedroeg €13.500.

Gevolg:

Voorraad goederen	Bezit	Toename €13.500	Debet
Crediteuren	Schuld	Toename €13.500	Credit

- a Contante verkoop van goederen: de verkoopprijs bedroeg €6.250 en de goederen waren ingekocht voor €4.750.
- b Betaling via de bank van een openstaande schuld van €2.250 aan een leverancier.
- c Contante inkoop van een partij goederen voor een bedrag van €5.500. De goederen zijn ontvangen.
- d Betaling via de bank van het maandelijkse salaris van medewerker Rooijakkers groot €3.500.
- e Aflossing via de bank op de hypothecaire lening met een bedrag van €1.500.
- f Betaling van de interestkosten van de hypothecaire lening groot €750.
- g Contante verkoop van goederen: de verkoopprijs bedroeg €3.750 en de goederen waren ingekocht voor €4.000.
- h Ontvangst van een bedrag via de bank van €1.000 van debiteur van Rijsingen. Het ontvangen bedrag is gelijk aan de nog openstaande vordering.
- i Ontvangst van een bedrag via de bank van €900 van debiteur Eertwegh. Vanwege een lichte beschadiging van de door ons verzonden goederen wordt het volledige openstaande bedrag van €1.000 daardoor als voldaan beschouwd.
- j Ontvangst van een factuur groot €2.350 van Channouf Financieel Advies.
- k Betaling via de bank van de factuur van €2.350 van Channouf Financieel Advies.

1.9 (paragraaf 1.3)

Dit is een vervolg op opgave 1.8. Geef per genoemde transactie in die opgave aan wat de gevolgen zijn voor het balans totaal.

1.10 (paragraaf 1.3) Drie meerkeuzevragen

Voor alle drie vragen geldt: vul in zodat een juiste bewering ontstaat.

Vraag 1

'Een debitering van een crediteur leidt tot van het eigen vermogen.'

- A een toename
- B een afname
- C geen verandering

Vraag 2

'Een interestbetaling van een lening leidt tot van de omvang van die lening.'

- A een toename
- B een afname
- C geen verandering

Vraag 3

'Het betalen van een openstaande schuld leidt tot van het balans totaal. Na de betaling is het saldo liquide middelen nog altijd positief.'

- A een toename
- B een afname
- C geen verandering

1.11 (paragraaf 1.3) Tien meerkeuzevragen

Het gevolg is bekend, wat was het veroorzakende financiële feit? Er zijn steeds twee keuzemogelijkheden.

Vraag 1

Een debitering van de grootboekrekening *Debiteuren*.

- A een ontvangen debiteurenbetaling.
- B een verkoop op rekening.

Vraag 2

Een debitering van de grootboekrekening *Crediteuren*.

- A Een inkoop op rekening.
- B Een betaling aan crediteuren.

Vraag 3

Een debitering van de grootboekrekening *Te betalen energiekosten*.

- A Het boeken van de energiekosten.
- B Het betalen van de energiekosten.

Vraag 4

Een creditering van de grootboekrekening *Hypothecaire lening*.

- A Een aflossing op de hypothecaire lening.
- B Een uitbreiding van de hypothecaire lening.

Vraag 5

Een debitering van de grootboekrekening *Interestkosten*.

- A Het boeken van de interestkosten.
- B Het ontvangen van de interestkosten.

Vraag 6

Een creditering van de grootboekrekening *Schoonmaakkosten*.

- A Het boeken van gemaakte schoonmaakkosten.
- B Het terugboeken van teveel geboekte schoonmaakkosten.

Vraag 7

Een creditering van de grootboekrekening *Machines*.

- A Een verkoop van machines
- B Een investering in machines.

Vraag 8

Een debitering van de grootboekrekening *Bankkrediet*.

- A Gebruikmaken van bankkrediet.
- B Aflossen van bankkrediet.

Vraag 9

Een creditering van de grootboekrekening *Kas*.

- A Het doen van een contante betaling.
- B Het ontvangen van een contante betaling.

Vraag 10

Een debitering van de grootboekrekening *Voorraad goederen*.

- A Het inkopen en ontvangen van voorraden.
- B Het verkopen en verzenden van voorraden.

1.12 (paragraaf 1.3)

In deze opgave blijft omzetbelasting buiten beschouwing.

Mevrouw Hielkema besluit zich te gaan bezighouden met de onlineverkoop van smartphoneaccessoires. De onderneming komt Phones 'n Stuff te heten en wordt per 01-01-2021 opgericht. Mevrouw Hielkema brengt zelf €5.000 in en ze schaft meteen voor een bedrag van €3.500 inventaris aan; dit bedrag betaalt ze direct met de pinpas van haar bedrijf. Bovendien bestelt zij bij diverse leveranciers in totaal voor een bedrag van €3.000 aan voorraden. Betaling van deze bestellingen moet binnen twee weken gebeuren.

Verkopen vinden plaats via onlinebetaling, waarna de producten verzonden worden. Met haar bank is afgesproken dat ze de beschikking krijgt over een rekening-courantkrediet van €4.500.

- a** Stel de openingsbalans per 01-01-2021 op.

In de maand januari vinden de volgende transacties plaats:

Datum	Transactie	Bedrag
02-01-2021	Onlineverkoop: goederen met een inkoopwaarde (IW) van €150 verkocht voor:	€ 225
03-01-2021	Onlineverkoop: IW van €400 verkocht voor:	€ 550
04-01-2021	Ontvangst factuur van De Bruyn Financiële diensten i.v.m. advies	€ 100
06-01-2021	Crediteurenbetaling per bank	€2.275
08-01-2021	Crediteurenbetaling per bank	het restant
09-01-2021	Onlineverkoop: IW van €200 verkocht voor:	€ 260
10-01-2021	Contante inkoop (betaald met pinpas) van goederen voor:	€1.000
13-01-2021	Onlineverkoop: IW van €1.250 verkocht voor:	€2.000
17-01-2021	Ontvangst factuur voor bezorgen van bestellingen	€ 50
18-01-2021	Onlineverkoop: IW van €650 verkocht voor:	€ 900
22-01-2021	Inkoop op rekening van goederen voor:	€ 500
23-01-2021	Onlineverkoop: IW van €900 verkocht voor:	€1.350
25-01-2021	Van de bedrijfsrekening werd door de bank afgeschreven in verband met kosten voor onlinebetalingen:	€ 25
28-01-2021	Alle openstaande posten per bank voldaan	

- b** Stel na elke dag de nieuwe balans op.
- c** Stel de winst- en verliesrekening over de maand januari op. Gebruik alleen de grootboekrekeningen *Opbrengst verkopen*, *Kostprijs verkopen*, *Algemene kosten* en *Winstsaldo*.
- d** Geef een controleberekening van de winst over januari door het eigen vermogen aan het eind en aan het begin van de maand met elkaar te vergelijken.
- e** Journaliseer alle bovenstaande financiële feiten, inclusief de oprichting en de aanschaf van de inventaris en de voorraad goederen.

1.13 (paragraaf 1.3)

In deze opgave blijft omzetbelasting buiten beschouwing.

Van eenmanszaak Hermans zijn met betrekking tot de maand november de volgende transacties bekend:

Datum	Transactie	Bedrag
2 nov	Inkoop op rekening. Goederen voor een bedrag van:	€6.700
3 nov	Crediteurenbetaling via de bank	€1.810
4 nov	Bankbetaling van de huurkosten van het winkelpand voor de maand november	€ 800
11 nov	Via bank ontvangen, debiteurenbetaling	€ 500
14 nov	Crediteurenbetaling via de bank	€2.700
17 nov	Verkoop op rekening. Goederen met een inkoopwaarde van €1.800 verkocht voor:	€4.000
25 nov	Contante verkoop. Goederen met een inkoopwaarde van €2.000 verkocht voor:	€4.500
29 nov	Algemene kosten contant afgerekend:	€ 60
30 nov	Afgeschreven van de bankrekening: aflossing geldlening	€ 500
30 nov	Afgeschreven van de bankrekening: interestkosten geldlening	€ 30

De balans eind oktober zag er als volgt uit:

Debet	Balans per 31 oktober		Credit
Inventaris	€ 10.000	Eigen vermogen	€23.000
Voorraad goederen	€ 15.000	Geldlening	€ 15.000
Debiteuren	€ 1.000	Crediteuren	€ 5.500
Bank	€ 12.000		
Kas	€ 5.500		
	€43.500		€43.500

- Journaliseer alle bovenstaande transacties.
- Stel de kolommenbalans op; begin met de saldi-balans en stel vervolgens de winst- en verliesrekening en de eindbalans per 30 november samen.

Van eenmanszaak Lintermans zijn met betrekking tot de maand april de volgende transacties bekend:

Datum	Transactie	Bedrag
2 april	Inkoop op rekening. Goederen voor een bedrag van:	€ 4.500
3 april	Crediteurenbetaling via de bank	€24.000
4 april	Bankbetaling van de huurkosten van het winkelpand voor de maand april	€ 1.700
11 april	Via bank ontvangen debiteurenbetaling	€ 5.000
17 april	Verkoop op rekening. Goederen met een inkoopwaarde van €8.000 verkocht voor:	€10.000
25 april	Contante verkoop. Goederen met een inkoopwaarde van €2.000 verkocht voor:	€ 1.800
29 april	Algemene kosten contant afgerekend	€ 600

De balans eind maart zag er als volgt uit:

Debet	Balans per 31 maart		Credit
Inventaris	€ 15.000	Eigen vermogen	€ 78.000
Auto's	€ 35.000		
Voorraad goederen	€ 30.000	Crediteuren	€ 27.000
Debiteuren	€ 7.500		
Bank	€ 12.000		
Kas	€ 5.500		
	€105.000		€105.000

- c Journaliseer alle bovenstaande transacties.
 d Stel de kolommenbalans op; begin met de saldbalans en stel vervolgens de winst- en verliesrekening en de eindbalans per 30 april samen.

1.15 (paragraaf 1.3 en paragraaf 1.5)

- a In deze opgave moet aan de hand van de verstrekte transacties telkens op elke datum een nieuwe balans worden opgesteld. Er mag slechts gebruikgemaakt worden van de volgende balansonderdelen:
- Vaste activa
 - Vlottende activa
 - Liquide middelen
 - Eigen vermogen
 - Vreemd vermogen lang
 - Vreemd vermogen kort.

01-03-2021: Sylvia de Groot begint een eenmanszaak door zich in te schrijven bij de Kamer van Koophandel en een bedrijfsrekening bij de bank te openen. Op deze rekening stort zij €5.000.

03-03-2021: De Bruyn Financiële diensten stuurt een factuur van €121 (inclusief 21 procent btw) in verband met advies aangaande de oprichting.

- 04-03-2021: Sylvia koopt een bureau en een bureaustoel, en betaalt het volledige bedrag van €907,50 (inclusief 21 procent btw) met de pinpas van de zaak.
- 10-03-2021: Aankoop op rekening van handelsgoederen voor een bedrag van €2.000 (exclusief 21 procent btw).
- 17-03-2021: Betaling van de twee ontvangen facturen.
- 23-03-2021: Sylvia verkoopt à contant voor een bedrag van €1.750 (exclusief 21 procent btw) de helft van de ingekochte voorraad.
- 31-03-2021: Ze vult de btw-aangifte over de maand maart 2021 in en verstuurt die naar de Belastingdienst. Dit heeft tot gevolg dat het te vorderen bedrag aan btw en het te betalen bedrag aan btw zo veel mogelijk tegen elkaar weggestreept worden, zodat daarna alleen de nettovordering of nettoschuld in de balans terecht komt.

- b Geef controleberekeningen voor het eigen vermogen en de liquide middelen. Doe dit voor het eigen vermogen door het beginsaldo aan te passen met kosten en opbrengsten in deze periode. Voor de liquide middelen pas je het beginsaldo met geldontvangsten en -uitgaven aan.

1.16 (paragraaf 1.3 en paragraaf 1.5)

Maak gebruik van de gegevens in opgave 1.15 en geef alle journaalposten die gemaakt kunnen worden. Gebruik alleen de volgende grootboekrekeningen:

- Inventaris
- Voorraad goederen
- Liquide middelen
- Te vorderen btw
- Eigen vermogen
- Crediteuren
- Te betalen btw
- Te verrekenen btw (hierop moet de nettovordering op of de nettoschuld aan de Belastingdienst zichtbaar zijn)
- Opbrengst verkopen
- Kostprijs verkopen
- Algemene kosten.

1.17 (paragraaf 1.3)

Maak wederom gebruik van de gegevens uit opgave 1.15. Stel de winst- en verliesrekening over de maand maart op.

1.18 (paragraaf 1.5) Tien meerkeuzevragen

Ga waar nodig uit van 21 procent btw.

Vraag 1

'Btw op inkopen is een kostenpost voor een onderneming.' Deze bewering is
 A Juist
 B Onjuist

Vraag 2

'Btw op verkopen is een opbrengst voor een onderneming.' Deze bewering is
 A Juist
 B Onjuist

Vraag 3

De rekening *1820 Af te dragen btw* werd bij de maandelijkse btw-aangifte per saldo gecrediteerd. Wat was hiervan het effect met betrekking tot de verplichtingen ten opzichte van de Belastingdienst?

- A Er ontstond een betalingsverplichting tegenover de Belastingdienst.
- B Er ontstond een vordering op de Belastingdienst.

Vraag 4

Na de maandelijkse btw-aangifte van een onderneming stortte de Belastingdienst geld op de bankrekening van de onderneming. Welke van de onderstaande beweringen is dan juist?

- A De grootboekrekening *1820 Af te dragen btw* vertoonde na het opstellen van de btw-aangifte een debetsaldo.
- B De grootboekrekening *1820 Af te dragen btw* vertoonde na het opstellen van de btw-aangifte een creditsaldo.
- C Na het opstellen van de btw-aangifte resulteerde er geen saldo op de grootboekrekening *1820 Af te dragen btw*.

Vraag 5

Een artikel werd voor €100 exclusief 21 procent btw ingekocht en voor €150 exclusief 21 procent btw verkocht. Wat was van deze transactie het netto-effect met betrekking tot de btw?

- A Per saldo ontstaat een schuld van €10,50.
- B Per saldo ontstaat een schuld van €31,50
- C Per saldo ontstaat een vordering van €21,00.

Vraag 6

Gegeven is de volgende journaalpost. Welke bewering is juist?

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Te betalen btw	€5.000	
Aan	1 Te vorderen btw		€4.000
Aan	1 Af te dragen btw		€1.000

- A De netto btw-schuld daalt door deze journaalpost met €5.000.
- B De netto btw-schuld stijgt door deze journaalpost met €1.000.
- C De netto btw-schuld wijzigt niet door deze journaalpost.

Vraag 7

Gegeven is de volgende journaalpost, Welke bewering is juist?

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Te betalen btw	€5.000	
Aan	1 Te vorderen btw		€4.000
Aan	1 Af te dragen btw		€1.000

- A De toegevoegde waarde over de periode waarop deze journaalpost betrekking heeft, was positief.
- B De toegevoegde waarde over de periode waarop deze journaalpost betrekking heeft, was negatief.
- C De toegevoegde waarde over de periode waarop deze journaalpost betrekking heeft, was 0.

Vraag 8

Er is sprake van een btw-aangifte. Ten gevolge daarvan crediteert men de grootboekrekening *1 Te vorderen btw*. Welke btw-grootboekrekening wordt voor hetzelfde bedrag gedebiteerd?

- A De grootboekrekening *1 Af te dragen btw*.
- B De grootboekrekening *1 Te betalen btw*.

Vraag 9

Na de noodzakelijke btw-boekingen in verband met de maandelijkse aangifte signaleert de boekhouder van de onderneming een afname van het balanstotaal. Welke bewering is dan juist?

- A Voor deze aangifte was de vordering op de Belastingdienst groter dan de schuld aan de Belastingdienst.
- B Voor deze aangifte was de vordering op de Belastingdienst gelijk aan de schuld aan de Belastingdienst.
- C Voor deze aangifte was de vordering op de Belastingdienst kleiner dan de schuld aan de Belastingdienst.
- D Alle bovenstaande beweringen leiden tot een daling van het balanstotaal.

Vraag 10

Als na een periode de voorbelasting op inkopen groter is dan de btw op verkopen, leidt dit tot

- A Een per saldo netto creditering van de grootboekrekening *1 Af te dragen btw*.
- B Een per saldo netto debitering van de grootboekrekening *1 Af te dragen btw*.
- C Geen boekingen op de grootboekrekening *1 Af te dragen btw*.

1.19 (paragraaf 1.6)

De eigenaar van café Le Chevalier slaat elke avond na het sluiten van zijn zaak zijn kassasysteem af en controleert dan zijn dagomzet en kassageld. Klanten kunnen contant betalen of via de pin, en van eventuele uitgaven uit de kassa moet altijd het bonnetje ter bewijs in de kassalade gestopt worden.

- a** Kan de afname van de drankvoorraad een indicatie voor de omzet geven?
- b** Welke relatie is er tussen het kasgeld en de omzet?

Contant geld wordt door de eigenaar in de kluis van de zaak bewaard en een- of tweemaal per week gestort bij de bank. Maak bij het beantwoorden van de vragen **c** en **d** gebruik van het grootboekschema.

Grootboeknummer	Grootboekrekening
1100	Kasgeld
1120	Geld onderweg
1150	Bank

- c Hoe luidt de journaalpost van het afstorten van €15.000 vanuit de kluis?
- d Hoe luidt de journaalpost van het bijschrijven van deze afstorting op de bedrijfsrekening?

1.20 (gehele hoofdstuk)

Journaliseer de volgende financiële feiten. Geef bij elke grootboekrekening duidelijk het rubrieknummer (zie tabel 1.1) weer.

- a Een betaling van €1.815 inclusief 21 procent btw aan een crediteur via de bank.
- b Het via pinbetaling voldoen van het voltanken van de bedrijfswagen; het totaalbedrag inclusief 21 procent btw is €93,46.
- c Het aangaan van een lening van €10.000 met de bank. Het geld wordt ook op de bedrijfsrekening gestort.
- d Een verkoop op rekening van €400 exclusief 21 procent btw. De inkoopwaarde van deze goederen bedroeg €300 en de goederen werden meteen afgeleverd.
- e Het contant opnemen van €500 van de bedrijfsrekening.
- f Het administratief verwerken van het bankafschrift met daarop de brandstofkosten en de gepinde €500.
- g Het via de bank betalen van €1.100 aangaande de ontvangen lening. Dit zijn een aflossing van €1.000 en interestkosten van €100.

1.21 Vijf meerkeuzevragen (gehele hoofdstuk)

De journaalposten van enkele financiële feiten zijn gegeven. Wat was van elke boeking het bijhorende financiële feit?

Vraag 1

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1120 Geld onderweg	€1.000	
Aan	1100 Kasgeld		€1.000

- a Het opnemen van €1.000 met de bankpas van de onderneming.
- b Het ontvangen van €1.000 van een debiteur.
- c Het storten van €1.000 kasgeld op de bedrijfsrekening.
- d Het betalen van €1.000 aan een crediteur.

Vraag 2

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€1.210	
Aan	1 Te betalen btw		€ 210
Aan	8 Opbrengst verkopen		€1.000
+			
	8 Kostprijs verkopen	€ 770	
Aan	3 Voorraad		€ 770

- De contante verkoop voor een bedrag van €1.210 exclusief 21 procent btw, van voorraad met een inkoopwaarde van €770.
- De contante verkoop voor een bedrag van €1.210 inclusief 21 procent btw, van voorraad met een inkoopwaarde van €770.
- De verkoop op rekening voor een bedrag van €1.210 exclusief 21 procent btw, van voorraad met een inkoopwaarde van €770.
- De verkoop op rekening voor een bedrag van €1.210 inclusief 21 procent btw, van voorraad met een inkoopwaarde van €770.

Vraag 3

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	3 Voorraad	€350,00	
	1 Te vorderen btw	€ 73,50	
Aan	1 Crediteuren		€423,50

- Het op rekening inkopen van voorraad voor een bedrag van €350 exclusief 21 procent btw.
- Het op rekening inkopen van voorraad voor een bedrag van €350 inclusief 21 procent btw.
- Het op rekening verkopen van voorraad voor een bedrag van €350 exclusief 21 procent btw.
- Het op rekening verkopen van voorraad voor een bedrag van €350 inclusief 21 procent btw.

Vraag 4

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€1.750	
Aan	1 Debiteuren		€1.750

- Het via de bank ontvangen van een schuld van een klant.
- Het via de bank betalen van een schuld aan een leverancier.
- Het via de bank ontvangen van een schuld van een leverancier.
- Het via de bank betalen van een schuld aan een klant.

Vraag 5

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€25.000	
Aan	0 Leningen		€25.000

- a Het via de bank betalen van interestkosten van een lening.
- b Het via de bank aflossen van (een gedeelte van) een lening.
- c Het via de bank ontvangen van geld van een crediteur.
- d Het via de bank ontvangen van het geld in verband met het aangaan van een schuld.

1.22 Zeven meerkeuzevragen (gehele hoofdstuk)

De journaalposten van de financiële feiten zijn gegeven. Geef bij elke journaalpost aan wat de gevolgen voor het balanstotaal zijn. Neemt dit toe, blijft het gelijk of neemt het af?

Ga er hierbij van uit dat we voldoende geld op de bankrekening hebben staan en dat we gebruikmaken van zowel balansrekeningen als resultaatrekeningen.

Vraag 1

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€1.000	
Aan	1 Debiteuren		€1.000

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 2

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Crediteuren	€1.000	
Aan	1 Bank		€1.000

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 3

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	3 Voorraad	€2.000	
	1 Te vorderen btw	€ 420	
Aan	1 Crediteuren		€2.420

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 4

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€1.210	
Aan	1 Te betalen btw		€ 210
Aan	8 Opbrengst verkopen		€1.000
+			
	8 Kostprijs verkopen	€ 770	
Aan	3 Voorraad		€ 770

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 5

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Bank	€450.000	
Aan	0 Hypothecaire lening		€450.000

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 6

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	0 Hypothecaire lening	€40.000	
Aan	1 Bank		€40.000
+			
	1 Bank	€40.000	
Aan	0 Eigen vermogen		€40.000

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

Vraag 7

Grootboekrekeningen		Debet	Credit
	1 Af te dragen btw	€6.140	
Aan	1 Bank		€6.140

- a Het balanstotaal neemt toe.
- b Het balanstotaal blijft gelijk.
- c Het balanstotaal neemt af.

1.23 (gehele hoofdstuk)

Geef aan met hoeveel euro het balanstotaal wijzigt ten gevolge van de onderstaande financiële feiten. Geef ook aan of het een toe- of een afname betreft. Ga er hierbij van uit dat we voldoende geld op de bankrekening hebben staan en dat we gebruikmaken van zowel balansrekeningen als resultaatrekeningen.

- a Verkoop op rekening voor een bedrag van €3.630 inclusief 21 procent btw. De inkoopwaarde van de verkopen bedroeg €2.000.
- b De contante verkoop van een oude machine voor een bedrag van €500 exclusief 21 procent btw. De machine stond nog voor €750 op de balans.
- c Het inkopen op rekening van voorraad voor een bedrag van €4.250 inclusief 21 procent btw.
- d Het inkopen à contant van voorraad voor een bedrag van €4.250 inclusief 21 procent btw.
- e Het ontvangen van een bedrag van €650 van een klant in verband met een openstaande rekening.
- f Het afboeken van een openstaande schuld tegen een openstaande vordering die wij nog hebben op diezelfde schuldeiser. De grootte van de schuld bedraagt €3.800 en de grootte van de vordering is €300.
- g Het inboeken van een ontvangen factuur van het schoonmaakbedrijf. Het betreft een factuur voor gevelreiniging; het factuurbedrag is €1.331 inclusief 21 procent btw.